

PELASTUSOPISTO

”Monesti sitä voivotellaan, että ku ei palontutkintatietoo hyödynnetä”

Palontutkinnan tiedonhallinta – Palontutkinnan tietovarantohankkeen osaraportti II

Ville Kivivirta ja Anna Vahteristo

B

TUTKIMUSRAPORTTI

”Monesti sitä voivotellaan, että ku ei palontutkintatietoo hyödynnetä”

Palontutkinnan tiedonhallinta – Palontutkinnan tietovarantohankkeen osaraportti II

Ville Kivivirta ja Anna Vahteristo

PELASTUSOPISTO

Pelastusopisto
PL 1122
70821 Kuopio
www.pelastusopisto.fi

Pelastusopiston julkaisu
B-sarja: Tutkimusraportit
4/2024

ISBN 978-952-7217-86-3 (pdf)
ISSN 2342-9313 (pdf)

Pelastusopisto

Ville Kivivirta ja Anna Vahteristo

”Monesti sitä voitotellaan, että ku ei palontutkintatietoo hyödynnetä”

Palontutkinnan tiedonhallinta – Palontutkinnan tietovarantohankkeen osaraportti II

Tutkimusraportti, 37 s., 1 liitettä (2 s.)

Marraskuu 2024

Tiivistelmä

Tämä raportti on osa Palontutkinnan tietovarantohanketta. Raportissa käsitellään palontutkinnan tietovarantoja erityisesti tiedonhallinnan näkökulmasta osana pelastustoimen tiedonhallinnan kokonaisuutta seuraavista näkökulmista:

- Pelastuslaitosten olemassa olevat tiedonhallinnan käytännöt suhteessa hyvinvointialueisiin
- Palontutkintaselosteen tietojen hyödynnettävyys
- Tietojen käsittely: mm. tiedon omistajuus ja tietojen luovuttaminen

Raportissa keskitytään palontutkintaan ja siinä syntyvään tietoon erityisesti palontutkintaa tekevien ja palontutkinnassa syntyvää tietoa käsittelevien pelastuslaitosten ammattilaisten näkökulmasta. Tutkimus toteutettiin ryhmähaastatteluina Manner-Suomen pelastuslaitoksilla 11/2023–3/2024. Haastatteluita oli 19 ja niihin osallistui pelastuslaitoksilla palontutkinnasta, riskienhallinnasta, tiedonhallinnasta sekä tietosuojasta vastaavia tai niihin osallistuvia työntekijöitä. Aineisto tallennettiin tietoturvallisesti ja litteroitiin kolmannen osapuolen toimesta. Aineisto analysoitiin teema-analyysillä. Pelastuslaitoksia tai luonnollisia henkilöitä ei identifioida tuloksia raportoitaessa.

Tutkimustulosten perusteella palontutkintaa tehdään hyvin erilaisissa kohteissa ja siitä muodostuu erityyppistä ja erilaisissa konteksteissa tuotettua tietoa, jonka käsittelyn tavat vaihtelevat. Tulosten perusteella palontutkinnassa tarvittavan tiedon moninaisuutta ja kontekstuaalisuutta ei yleisesti hahmoteta. Ymmärrys siitä, että palontutkintaa tehdään hyvin erilaisissa kohteissa ja siihen linkittyy laajoja verkostoja, ei ole tarpeeksi kehittynyttä. Palontutkinnassa syntyvän tiedon hyödyntämismahdollisuuksia ei myöskään tällä hetkellä hahmoteta parhaalla tavalla muiden kuin varsinaisten palontutkintaa tekevien taholta. Palontutkinnassa syntynyttä tietoa ei usein hyödynnetä aktiivisesti ja systemaattisesti johtamisessa eikä valtakunnallisessa kehittämisessä. Resurssipulan ja hyvinvointialueiden käynnistymisvaiheen lisäksi kyse on tulkintamme mukaan myös pelastusalan tiedonhallinnan kypsyysasteesta ja pelastuslaitosten toimintakulttuurista, jotka eivät vielä tue parhaalla mahdollisella tavalla palontutkinnassa syntyvän tiedon hyödyntämistä toiminnan jatkuvassa kehittämisessä. Raportin lopussa esitämme toimenpidesuosituksia. Korostamme, että toimenpidesuosituksien ja tulosten ovat käyttämämme aineiston pohjalta tehtyjä yleistyksiä ja tuovat esiin vain sen, mitä haastatteluissa tuotiin yleisesti esiin.

Avainsanat: palontutkinta, pelastustoimi, tiedonhallinta, tietovaranto, hyvinvointialue

Emergency Services Academy Finland

Ville Kivivirta and Anna Vahteristo

"People often complain that fire investigation data is not being used" Report on fire investigation information management

Research report, 37 p., 1 appendix (2 p.)

November 2024

Abstract

This report is part of the Fire investigation data resource project. The report deals with fire investigation data resources, in particular from an information management viewpoint. It delves with the overall information management of the emergency services from the following perspectives:

- Existing information management practices of rescue services in relation to wellbeing services counties
- Usability of fire investigation data
- Data processing: e.g. data ownership and data disclosure

The report focuses on fire investigation and the information generated by it, giving a voice to the professionals in the emergency services who carry out fire investigations and process the fire investigation information. Empirical research data is based on group interviews conducted between 11/2023 and 3/2024 in rescue departments in Mainland Finland. A total of 19 interviews were conducted, involving personnel responsible for or involved in fire investigation, risk management, information management and data protection in the rescue services. The material was stored securely and transcribed by a third party. The data were analyzed using thematic analysis. Specific rescue departments nor natural persons are not identified in this report.

The study shows that fire investigation is carried out in a wide variety of settings, and it produces different types of data, produced in different contexts and processed in multiple ways. Our results suggest that the complexity and contextuality of fire investigation data are not generally considered. It is not widely recognized that fire investigation takes place in very different locations and involve extensive networks. The potential of the information generated by fire investigation is also not currently understood by people other than the fire investigators themselves. Furthermore, the information generated is often not actively and systematically used in the management of fire services or in national development work.

In addition to the lack of resources and the initial problems of the wellbeing services counties, the level of maturity of the rescue sector's information management and the operational culture of the rescue services do not yet optimally support the use of information generated by fire investigation to support the continuous development. We emphasize that our results and recommendations for action and the results are generalizations based on the data we have used and only highlight what was generally highlighted in the interviews.

ABI/INFORM: fire investigation, rescue services, information management, information repository, wellbeing services county

Alkusanat

Tämä osaraportti kuuluu palontutkinnan tietovarantohankkeeseen, joka käynnistyi vuonna 2023. Hankkeen rahoittaja on Palosuojelurahasto ja päätoteuttaja on Pelastusopisto. Hankkeen työpaketit 1 ja 4 toteutetaan yhteistyönä Itä-Suomen yliopiston Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunnan Sosiaali- ja terveysjohtamisen ja Oikeustieteiden laitosten kanssa. Vuosina 2023–2024 toteutettavassa työpaketissa 1 selvitettiin Itä-Suomen yliopiston johdolla palontutkinnan tiedonhallinnan nykytila ja kehittämiskohteet. Työpaketti jakaantuu käytännön nykytilaa koskevaan empiiriseen sekä lainsäädäntöä koskevaan lainopilliseen osaan, josta on jo julkaistu hankkeen ensimmäinen osaraportti (Tiura-Virta ja Voutilainen 2024). Tässä toisessa osaraportissa kuvataan työpaketin empiiriseen osaan keskittyviä tuloksia ja havainoja. Se täydentää ja kontekstualisoi lainsäädäntöä käsittelevää ensimmäistä osaraporttia. Olemme sisällyttäneet sääntelyä käsitelleen ensimmäisen raportin taustoitusta ja tuloksia myös tähän osaraporttiin sekä lisänneet tulkintaa sääntelyn toteutumisesta käytännössä haastatteluaineiston perusteella.

Tutkimusaineiston ovat analysoineet ja tulokset tähän osaraporttiin kirjoittaneet yliopistonlehtori Ville Kivivirta ja projektitutkija Anna Vahteristo Itä-Suomen yliopiston sosiaali- ja terveysjohtamisen laitoksen sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan tiimistä. Haastatteluiden tekemiseen osallistui heidän lisäksi hallinto-oikeuden yliopisto-opettaja Helinä Tiura-Virta. Haastatteluiden käytännön järjestelyn hoitivat Pelastusopistolta projektipäällikkö, tutkija Päivi Mäkelä sekä suunnittelija Heidi Liukkonen, jotka osallistuivat myös haastatteluihin.

Kiitämme hanketoimijoita sekä hankkeen ohjausryhmää raporttiin annetuista kommentteista sekä Palosuojelurahastoa hankkeen rahoittamisesta.

Kuopiossa 18.11.2024

Ville Kivivirta ja Anna Vahteristo

Lyhenteet

arkistolaki	arkistolaki (831/1994)
HE	hallituksen esitys
hyvinvointialuelaki	laki hyvinvointialueesta (611/2021)
häätäkeskuslaki	laki häätäkeskustoiminnasta (692/2010)
julkisuuslaki	laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)
PeL	pelastuslaki (379/2011)
pelastustoimen järjestämislaki	laki pelastustoimen järjestämisestä (613/2021)
SM	sisäministeriö
tiedonhallintalaki	laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019)
tietosuoja-asetus	yleinen tietosuoja-asetus eli Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta. EUVL L 119, 4.5.2016, s. 1–88.
tietosuojalaki	tietosuojalaki (1050/2018)
TKI	tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta
TuVe	julkisen hallinnon turvallisuusverkko

Sisälllys

Lyhenteet	8
1 Johdanto	10
2 Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus	12
3 Tutkimuskohteen taustoitus	15
4 Palontutkinnan tietojen hyödynnettävyys	17
4.1 Palontutkintaselosteen tietojen hyödynnettävyys	17
4.2 Muun palontutkinnassa muodostuvan tiedon hyödyntäminen	19
4.3 Tietojen hyödynnettävyydessä tunnistetut kehittämistarpeet	21
5 Palontutkinnan tiedonhallinnan käytännöt	24
5.1 Palontutkinnan tiedonhallinnan käytännöt hyvinvointialueilla	24
5.2 Palontutkinnan tiedonhallinnan käytäntöjen kehittämisen edellytykset	27
6 Yhteenveto	31
6.1 Johtopäätökset	31
6.2 Suositukset	33
Lähteet	35
Liitteet	38

Taulukot

Taulukko 1. Empiirinen aineisto

Taulukko 2. Aineistosta tunnistetut kehittämistarpeet ja suositukset niitä koskevan palontutkinnan tiedonhallinnan kehittämiseksi

1 Johdanto

Pelastuslain (379/2011) 2 a §:n määritelmien mukaan pelastustoimi on tehtäväala, joka koostuu tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäisystä sekä pelastustoiminnasta. Pelastuslain 41 §:n mukaan pelastuslaitosten on suoritettava palontutkinta tulipalon syttymissyyn selvittämiseksi. Tavoitteena on ehkäistä vastaavia onnettomuuksia, rajoittaa vahinkojen syntymistä sekä kehittää pelastustoimintaa ja toimintavalmiuksia. Pelastuslaitosten palontutkinnan käsikirjan (Rautasuo 2014) mukaan palontutkinnassa on kolme tasoa. Taso 1 on palontutkinnan perustaso, joka suoritetaan kaikista tulipaloista. Käytännössä siinä kirjataan onnettomuus- ja rakennusselosteiden vaatimat tiedot pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilastojärjestelmään (PRONTO-järjestelmä) pelastustoiminnan johtajan toimesta. Taso 2 on pelastuslaitosten palontutkinnan laajempi taso, joka suoritetaan pelastuslaitosten kriteeristön täyttävistä tulipaloista koulutetun palontutkijan toimesta. Siinä tulipalon syyn selvittämisen lisäksi perehdytään tarkemmin onnettomuuden laajuuteen vaikuttaneisiin tekijöihin ja pelastustoimintaan. Taso 3 on palontutkinnan laajin taso, joka suoritetaan tarpeen vaatiessa erityisen merkittävistä tapauksista, erityisen työryhmän toimesta.

Tiedot palontutkinnasta tallennetaan toimenpiderekisterin kokonaisuuteen kuuluviin selosteisiin, joita ovat hälytysseoste, onnettomuusseoste, rakennusseoste ja palontutkintaseoste. Näitä selosteita kutsutaan tässä raportissa palontutkintaa koskeviksi selosteiksi tai PRONTO-selosteiksi. Palontutkintaa koskeviin selosteisiin sovelletaan toimenpiderekisteriä koskevaa sääntelyä. Palontutkinnan tietovaranto tarkoittaa viranomaisen tehtävien hoidossa tai muussa toiminnassa käytettäviä palontutkinnan tietoaineistoja sisältävää kokonaisuutta. Suomessa PRONTO-järjestelmää käytetään työkaluna toimenpiderekisterin ja siihen kuuluvien selosteiden tietojen tekniseen hallintointiin. (ks. Tiura-Virta ja Voutilainen 2024, s. 17–19.)

Palontutkinta on tärkeä osa pelastustoimea, sillä se auttaa ennaltaehkäisemään tulevia tulipaloja, kehittämään toimintaa ja parantamaan paloturvallisuutta. Lainsäätäjä tuo esiin, että palontutkinnassa muodostunutta välitöntä tietoa tulisikin hyödyntää valistus- ja neuvontatyössä, pelastustoiminnan kehittämisessä ja valvonnassa, sekä yleisempää tilastoaineistoa puolestaan pelastustoimen ja paloturvallisuuden kehittämiseksi sekä toteutettujen toimien vaikutusten arvioimiseksi laajemmassa kuvassa (HE 257/2010 vp, s. 58). Palontutkinnassa syntyneen tiedon merkityksellisyyden vuoksi on perusteltua tarkastella palontutkintaa tarkemmin tiedonhallinnan näkökulmasta. Tietonäkökulma palontutkinnassa on siksi oleellinen.

Yleisesti kyse on yhteiskunnan datafikaatiosta, jossa digitaalisissa yhteiskunnissa muodostuvan datan ja siitä jalostettavan informaation merkitys korostuu (Mayer-Schönberger ja Cukier 2013). Näin ollen tarkastelussa korostuu tiedon hyödyntäminen tuottavasti sekä se, miten tieto muokkaa erilaisia toimintoja ja käytäntöjä ja millä reseptillä tietoa tuotetaan eri konteksteissa (Kitchin 2021). Myös palontutkintaa tehdään hyvin erilaisissa kohteissa ja siitä muodostuu erityyppistä ja erilaisissa konteksteissa tuotettua dataa, jonka käsittelyn tavat vaihtelevat. Tässä osaraportissa tahdomme nostaa keskiöön palontutkinnan ja siinä syntyvän tiedon. Tahdomme erityisesti antaa äänen palontutkijoille ja heidän käsityksilleen tiedon roolista palontutkinnassa ja palontutkinnassa käsitellyn tiedon merkityksestä laajemmin pelastustoimessa.

Jotta tietoa voidaan hyödyntää, tarvitaan tiedonhallintaa. Suomalainen asiasanasto Finto määrittelee tiedonhallinnan seuraavasti: ”tietoprosessien järjestäminen siten, että tietojen

saatavuus, löydettävyys ja hyödynnettävyys eri tarkoituksiin pyritään varmistamaan tiedon elinkaaren ajan”. Lainsäädännössä tiedonhallinnan käsitteellä tarkoitetaan yleensä tietojen käsittelyyn ja käyttöön sekä tiedon esittämiseen yleisellä tasolla liittyvää tapaa kerätä ja ylläpitää tietoja niiden laadun ja käytettävyyden varmistamiseksi (HE 284/2018 vp, s. 10). Julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetussa laissa (906/2019, tiedonhallintalaki) tiedonhallinnalla tarkoitetaan lain 2 §:n 9 kohdan määritelmän mukaan viranomaisen tehtävien hoidossa tai sen muussa toiminnassa syntyviin tarpeisiin perustuvia toimia ja tietoturvallisuustoimenpiteitä viranomaisen tietoaineistojen, niiden käsittelyvaiheiden ja tietoaineistoihin sisältyvien tietojen hallinnoimiseksi riippumatta tietoaineistojen tallentamistavasta ja muista käsittelytavoista. Näin ollen tiedonhallinta kattaa kaikki ne toimet, joilla tieto tuotetaan, kerätään, tallennetaan, organisoidaan, analysoidaan, jaetaan, hyödynnetään ja hävitetään.

Tiedonhallinta liittyy usein tietojohdantamiseen, joka Finton mukaan on johtamista ”sitä, että edistetään organisaation kykyä luoda arvoa tiedolla ja osaamisella”. Tietojohdantamisessa tiedon rooli nähdään merkittävänä osana organisaation menestymistä, ja siten tietoa hyödyntävän johtamiskulttuurin tulee näkyä kaikkialla organisaatiossa. Tiedonhallinnan lisäksi tiedon hyödyntäminen on merkittävä osa tietojohdantamista. (Laihonen ym. 2013 s. 6–16.) Kuitenkin organisaatioilla on hyvin erilaisia tiedon käyttöön liittyviä haasteita, joihin myös niiden johtaminen vaikuttaa. Tämän vuoksi tietojohdantamista tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti. Teknologisten ratkaisujen lisäksi esimerkiksi kulttuuriin, valtaan ja ihmisten käyttäytymiseen liittyvillä seikoilla voi olla keskeinen merkitys tiedon hyödyntämisessä. (Hislop, Bosua ja Helms 2018). Funktionalistisen, toiminnallisuutta korostavan näkemyksen mukaan tehokas tiedonhallinta auttaa organisaatioita parantamaan ja tehostamaan toimintaa ja päätöksentekoa, vähentämään riskejä, parantamaan yhteistyötä ja säästämään resursseja. Tässä raportissa sivutaan pelastuslaitosten tietojohdantamista, mutta keskitytään erityisesti palontutkinnan tiedonhallintaan ja tiedon hyödynnettävyyteen.

Seuraavaksi esittelemme tutkimuksen tavoitteet ja toteutuksen, minkä jälkeen taustoitamme tutkimuskohdetta. Sen jälkeen raportoimme tuloksiamme pohjaten hankkeessa kerättyyn aineistoon, tarkastellen erityisesti palontutkinnan tietojen hyödynnettävyyttä sekä tietojen käyttöä ja käytäntöjä. Johtopäätöksissä teemme yhteenvedon ja annamme suosituksia.

2 Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus

Tässä osaraportissa käsitellään palontutkinnan tietovarantoja erityisesti tiedonhallinnan näkökulmasta. Osaraportti liittyy hankkeen työpakettiin, jonka tavoitteena on ollut selvittää, miten nykyisen palontutkintaselosteen tiedonhallinta on järjestetty pelastuslaitoksilla sekä minkälaisia tulevaisuuden kehittämiskohteita palontutkinnan tiedonhallintaan ja tietojen käsittelyyn liittyy. Osaraportissa tarkastellaan palontutkinnan tietotematiikkaa tuoden esiin sen moninaisuuden pelastustoimen henkilöstön näkökulmasta, ja yhdistäen haastatteluaineistossa saatua tietoa aikaisemmista hankkeista kerättyyn tietoon.

Työpaketissa tarkastellaan palontutkinnan tiedonhallintaa ja kerättävien tietojen hyödynnettävyyttä. Työpaketti tuottaa myös laajemmin tietoa pelastustoimen tiedonhallinnan kehittämistarpeista, koska palontutkintaan paneutuva tutkimus- ja kehittämistyö on hyödynnettävissä myös laajemmin toimialan tiedonhallinnan kehittämisessä.

Työpaketissa selvitetään seuraavia osakokonaisuuksia:

1. Lainsäädännön nykytila ja kehittämistarpeet tiedonhallinnan näkökulmasta (ks. Osaraportti I, Tiura-Virta ja Voutilainen 2024)
2. Pelastuslaitosten olemassa olevat tiedonhallinnan käytännöt suhteessa hyvinvointialueisiin (Osaraportti II)
3. Palontutkintaselosteen tietojen hyödynnettävyys (Osaraportti II)
4. Tietojen käsittely (Osaraportti I lainsäädännön näkökulma; Osaraportti II tiedonhallinnan prosessin näkökulma)

Ensimmäisessä osaraportissa käsiteltiin palontutkinnan tiedonhallinnan lainsäädännöllistä perustaa. Palontutkinnan tiedonhallintaan vaikuttavat erityisesti pelastuslaki, hätäkeskustoiminnasta annettu laki (692/2010), tietosuojasetus (EU) 2016/679, tietosuojalaki (1050/2018), julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettu laki, viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki (621/1999) ja arkistolaki (831/1994). Myös hyvinvointialueesta annettu laki (611/2021) ja pelastustoimen järjestämisestä annettu laki (613/2021) vaikuttavat tiedonhallinnan järjestämiseen.

Tässä toisessa osaraportissa käsitellään palontutkinnan tietovarantoja erityisesti tiedonhallinnan näkökulmasta. Asiaa lähestytään yhteiskuntatieteissä yleisesti käytetyn laadullisen tutkimuksen näkökulmasta. Osatutkimuksen aineisto muodostuu pelastuslaitoksissa toteutetuista ryhmähaastatteluista, joihin osallistui yhteensä 19 Manner-Suomen pelastuslaitosta. Ennen haastatteluita pelastuslaitoksille lähetettiin esitietokysely tiedonhallinnan teknisistä yksityiskohdista.

Taulukko 1. Empiiriset aineistot

Aineisto	Aineisto ja sen määrä	Aineiston käyttö
Esitietokysely	10 vastausta	Osakokonaisuus 1 Osakokonaisuus 4
Ryhmähaastattelut	19 haastattelunauhoitetta (yhteensä 1735 minuuttia), joista muodostui 457 sivua litteroitua tekstiä (fontti Verdana 11 p, riviväli 1.15)	Osakokonaisuus 2 Osakokonaisuus 3

Haastattelupyynnöt lähetettiin pelastuslaitoksille ja hyvinvointialueiden tietosuojavastaaville toivoen mukaan osallistujia seuraavista työntekijäryhmistä:

- pelastustoiminnan johtajan näkökulmaa, kokemusta vaativista pelastustehtävistä, palontutkinnan käynnistämisestä ja 1-tason palontutkinnasta
- palontutkijoiden näkökulmaa edustavia henkilöitä, esim. palontutkintaryhmän vetäjä: kokemusta 2-tason palontutkinnasta ja sen kehittämistä
- riskienhallintapäällikkö, jolla kokemusta palontutkinnan johtopäätösten jalkauttamisesta
- onnettomuuksien ennaltaehkäisytyön pelastuspäällikkö tai muu päällystötason edustaja, jonka vastuualueeseen kuuluu palontutkinnan tiedonhallinta
- pelastuslaitoksen tietosuoja-asioiden vastuuhenkilö
- pelastuslaitoksen PRONTO-yhteyshenkilö
- pelastuslaitoksen edustajien lisäksi rekisterinpitäjän edustajana tietosuojavastaava

Haastattelut toteutettiin 7.11.2023–7.3.2024. Jokaiseen haastatteluun osallistui yhdestä kolmeen Itä-Suomen yliopiston tutkijaa, joista yksi toimi aina haastattelun varsinaisena vetäjänä. Lisäksi läsnä oli aina yksi tai kaksi Pelastusopiston tutkijaa. Pelastusopiston tutkijoiden rooli oli korvaamaton haastatteluiden organisoinnissa. Neljä ensimmäistä ryhmähaastattelua olivat pilottihaastatteluja ja ne toteutettiin pelastuslaitoksilla ryhmätyötiloissa. Loput haastattelut toteutettiin etähaastatteluina Microsoft Teamsin välityksellä.

Haastatteluita toteutettaessa kävi ilmeiseksi, että laajasta kutsusta huolimatta ryhmähaastatteluihin osallistui erityisesti palontutkintaryhmän vetäjiä, riskienhallintapäälliköitä sekä palontutkinnassa aktiivisesti toimivia palontutkintaryhmän jäseniä, kun taas päällystötasoa oli läsnä vain osassa haastatteluita. Pelastuslaitoksen ulkopuolisia hyvinvointialueen työntekijöitä oli pyynnöistä huolimatta läsnä haastatteluissa varsin vähän eivätkä he olleet itse haastatteluissa kovin aktiivisia, kenties aiheen vierauden vuoksi. Ryhmähaastatteluihin osallistui kaikkiaan 84 haastateltavaa. Saimme myös muutamia arvokkaita lisäkommentteja sähköpostitse kutsuilta, jotka eivät päässeet itse ryhmähaastattelutilaisuuteen.

Ryhmähaastattelut toteutettiin teemahaastatteluina, joissa annettiin tilaa vapaalle keskustelulle. Haastatteluteemat käsittelivät taustatietoja ja palontutkinnan tiedonhallinnan järjestämistä, palontutkinnan tiedonhallinnan nykytilaa sekä kehittämiskohteita palontutkinnan tiedonhallinnassa ja tietojen käsittelyssä. Kaikki ryhmähaastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Haastattelumateriaalia kertyi yhteensä 1735 minuuttia ja litteroituna 457 sivua (fontti Verdana 11, riviväli 1.15).

Haastatteluaineisto tallennettiin Pelastusopiston verkkokansioon ja sen käsittelyyn osallistuivat vain hankkeeseen osallistuneet Pelastusopiston ja Itä-Suomen yliopiston tutkijat. Tämän lisäksi haastatteluaineiston käsittelyyn osallistui aineiston litteroinut ulkopuolinen palveluntarjoaja, joka on sitoutunut vaitiolovelvollisuuteen. Haastatteluaineistoa käsiteltiin luottamuksellisesti ja siten, etteivät yksittäiset henkilöt, pelastuslaitokset tai hyvinvointialueet ole raporteilta tai muista julkaisuista tunnistettavissa.

Aineisto analysoitiin teema-analyysillä, mikä soveltuu haastatteluaineiston analyysiin (Braun ja Clarke 2006; Guest, MacQueen ja Namey 2012; Ryan ja Bernard 2003). Teemoittelu on yksi laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmistä ja sitä voidaan pitää yhtenä sisällönanalyysin muotona (Tuomi ja Sarajärvi 2018). Teemoittelussa aineistosta nostetaan esiin tutkimustehtävän kannalta keskeisiä asiakokonaisuuksia ja usein esiintyviä tyypillisiä piirteitä. Usein teema-analyysiä tehdään haastatteluaineistosta, mutta on muistettava, että haastattelun teemat eivät ole sama asia kuin analyysin tuloksena syntyvä aineiston teemoittelu (Hirsjärvi ja Hurme 2015).

Tässä tutkimuksessa teema-analyysin toteutus aloitettiin tutustumalla aineistoon perusteellisesti lukemalla ja analysoimalla sitä. Haastattelut auttoivat tutkijoita tarkastelemaan asiaa haastateltavien näkökulmasta, sillä haastattelujen avulla saatu kokonaiskuva auttoi luomaan alustavan käsityksen mahdollisista teemoista. Tämän jälkeen aineisto koodattiin ja tehtiin merkinnät tekstikohdista, jotka liittyvät toisiinsa ja edustivat samankaltaisia merkityksiä. Näistä muodostui teemoja toisiinsa liittyvien merkitysten ja käsitteiden perusteella. Teemoittelussa aineistosta paikannettiin tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet eli teemat (ks. Eskola ja Suoranta 2022). Teema-analyysin lopuksi aineiston keskeisiä sisältöjä kuvaavia teemoja analysoitiin ja tulkittiin, mikä mahdollisti ymmärryksen muodostumisen aineiston keskeisistä merkityksistä ja tuloksista. Keskeiset teemat on nostettu esiin tulososiossamme ja ymmärryksemme keskeisten teemojen merkityksistä on tuotu esiin johtopäätösosiossa.

Tutkimuksen tulokset raportoidaan niin ettei yksittäisiä pelastuslaitoksia tai luonnollisia henkilöitä voi tunnistaa, joten emme ole tuoneet esille esimerkiksi tarkempia kuvauksia alueellisista erikoispiirteistä. Hankkeen päätyttyä nauhoitettu tutkimusaineisto tuhotaan, ja litteroitu haastatteluaineisto tallennetaan TUVE-ympäristössä toimivaan ACTA:an, joka on kaikkien sisäministeriön (SM) virastojen yhteinen sähköinen asian- ja dokumentinhallintajärjestelmä. Litteroitu aineisto tuhotaan viiden vuoden kuluttua siitä, kun viimeinen hankkeessa kerättyyn aineistoon pohjautuva julkaisu on ilmestynyt.

3 Tutkimuskohteen taustoitus

Ensimmäisessä osaraportissa Palontutkinnan tiedonhallinnan sääntely (Tiura-Virta ja Voutilainen 2024) on kuvattu tarkemmin aiheeseen liittyvää lainsäädäntöä ja sääntelyä. Vaikka tarkastelemme tiedonhallintaa palontutkinnan näkökulmasta, on tärkeä avata tutkimuskohdetta hieman laajemmin, sillä kontekstin avaaminen auttaa hahmottamaan tiedonmuodostukseen ja tietotematiikkaan liittyvää toimintatodellisuutta. Tuomme esiin sen, että haastateltavien koetussa elämismaailmassa tutkimuskohde näyttyy osin erilaiselta, kuin oppikirjamaaisessa tutkimuskohteen kuvauksessa.

Yleisesti ottaen pelastustoimi koostuu tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäisystä sekä pelastustoiminnasta, varautumisesta ja väestönsuojelusta. Pelastustoimeen kuuluu valtakunnallisia ja alueellisia julkisen hallinnon tahoja. Valtioneuvosto vahvistaa pelastustoimelle valtakunnalliset strategiset tavoitteet, ja pelastustoimen neuvottelukunta seuraa sekä arvioi pelastustoimen toteutumista ja tukee kansallista ohjausta. Sisäministeriö ohjaa pelastustointia sekä huolehtii valtakunnallisista järjestelyistä. Aluehallintovirasto valvoo pelastustoimea. Pelastusopisto puolestaan pyrkii koulutustehtävänsä lisäksi huolehtimaan osaltaan pelastustoimen tutkimus- ja kehittämistoiminnasta. Jokainen hyvinvointialue vastaa pelastustoimen järjestämisestä alueellaan. Pelastuslain mukaan hyvinvointialueen organisaatioon kuuluu pelastuslaitos, joka on pelastustoimen käytännön tehtävien, mukaan lukien palontutkinnan, hoitava taho. Poikkeuksena on Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen sekä Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen yhteinen pelastuslaitos. Lisäksi on Helsingin kaupungin pelastuslaitos. (Tiura-Virta ja Voutilainen, s. 12–13.)

Korostamme sitä, että pelastustoimen järjestelmä on siten hybridinen: se on yhdistelmä valtiollista johtamista ja ohjausta, aluehallintoa, alueellista itsehallintoa ja sopimusperustaista toimintaa. Pelastustoiminnassa tärkeä merkitys on alueen sopimuspalokunnilla. Tämän lisäksi pelastustoimeen linkittyy myös useita muita julkisen sektorin toimijoita, yksityisiä ja kolmannen sektorin organisaatioita. Pelastuslaitokset toimivat yhteistyössä muiden viranomaisten sekä alueella olevien yhteisöjen ja asukkaiden kanssa osallistuen turvallisuussuunnitteluun. Pelastuslaissa säädetään pelastuslaitoksen velvollisuudesta antaa tarvittaessa apua toiselle pelastuslaitokselle (PeLL 45§). Pelastuslain 46§:n mukaan muut viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset ovat velvollisia osallistumaan pelastuslaitoksen johdolla pelastustoiminnan suunnitteluun sekä toimimaan onnettomuus- ja vaaratilanteissa. Hallintolain (434/2003, HL) 10 §:n lähtökohtien mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa ja asian vaatimassa laajuudessa pyynnöstä avustettava toista viranomaista hallintotehtävän hoitamisessa sekä edistettävä viranomaisten yhteistyötä. (Ks. Tiura-Virta ja Voutilainen 2024, s. 15–16.)

Pelastuslaissa monet tietoon liittyvät oikeudet ja velvollisuudet on kohdistettu pelastusviranomaiselle. Pelastuslain 26 §:n mukaan valtion pelastusviranomaisia ovat sisäministeriön pelastusylijohtaja ja hänen määräämänsä sisäministeriön ja aluehallintoviraston virkamiehet. Hyvinvointialueen pelastusviranomaisia ovat pelastuslaitoksen ylin viranhaltija ja hänen määräämänsä pelastuslaitoksen viranhaltijat ja hyvinvointialueen aluehallitus tai asianomainen lautakunta tai jaosto. Pelastuslain 43 §:n mukaan myös palontutkinnan osalta pelastuslaitoksilla on velvollisuus seurata onnettomuusuhkien sekä onnettomuuksien määrän ja syiden kehitystä ja niistä tehtävien johtopäätösten perusteella ryhtyä osaltaan toimenpiteisiin onnettomuuksien

ehkäisemiseksi ja niihin varautumiseksi sekä tarvittaessa tehdä esityksiä muille viranomaisille ja tahoille. (Tiura-Virta ja Voutilainen 2024, s. 14–15.)

Pelastuslain 41 §:n mukaan tiedot palontutkinnasta merkitään toimenpiderekisteriin. Tietojen käsittelyyn vaikuttaa merkittävästi myös se mihin tietoa tarvitaan ja kuka tietoja käsittelee. Tiedonhallinnan sääntelyssä korostuvat eri viranomaisten ja tahojen roolit. Haastattelutulostemme perusteella vähemmälle huomiolle on saattanut jäädä se, että pelastuslaitoksilla on erilainen toimintakenttä ja alueellisia erityispiirteitä, joita ei välttämättä aina osata huomioida alueiden ulkopuolella. Esimerkiksi teollisuuslaitokset, kaivokset, kriittiset infrastruktuurikohteet, matkailukohteet ja kaupunkiympäristöt korkeine rakennuksineen ja maanalaisine tiloineen nähtiin palontutkinnan kannalta hyvinkin erilaisiksi kuin harva-alueiden maaseutukohteet, jossa rakennukset ehtivät usein palamaan kivijalkaan saakka ennen pelastuslaitoksen saapumista. Haastatteluissa nostettiin esiin erityiskohteiden osalta, ettei pelastuslaitosten oman väen ammattitaito välttämättä täysin riitä palontutkintaan kaikissa kohteissa ja siten vastuuta on jätetty osin esimerkiksi teollisuusorganisaatioille itselleen.

Erilaisten kohteiden ja maantieteen lisäksi myös sidosryhmät vaihtelevat eri hyvinvointialueilla. Yhteistyö ja vastuut esimerkiksi sopimuspalokuntien, kansalaisjärjestöjen, teollisuuslaitosten ja varuskuntien kanssa on voinut rakentua alueellisesti hyvin pitkän ajan kuluessa eri tarpeista. Yhteistyön tavat ja tietojenvaihto saattaa tosinaan olla henkilösidonnaista. Lisäksi esimerkiksi pelastuslaitosten yhteistyötä Puolustusvoimien ja Huoltovarmuuskeskuksen osalta voisi olla palontutkinnan osalta mahdollista kehittää uudistamalla sääntelyä. Näin ollen palontutkinnan tiedonhallinta on tutkimuskohteena epäyhtenäinen. Myös toiminnan resurssoinnissa ja johdon asenteissa on pelastuslaitoskohtaisia eroja. Hallituksen esityksen mukaan palontutkinnan päätarkoituksena on tuottaa tietoa, joka on välittömästi hyödynnettävissä pelastuslaitosten omassa valistus- ja neuvontatyössä, valvonnassa ja pelastustoiminnan kehittämisessä tuottaen tilastoaineistoa ja tietoa pelastustoimen ja paloturvallisuuden kehittämiseksi sekä toteutettujen toimien vaikutusten arvioimiseksi (HE 257/2010 vp, 58). Tällainen lainsäätäjän tahtoa kuvaava tietojohdoinen pyrkimys korostaa tiedonhallinnan tärkeyttä palontutkinnan kontekstissa. Seuraavaksi tarkastelemme lähemmin, miten tietotematiikka palontutkinnassa näyttäytyy haastattelumme perusteella.

4 Palontutkinnan tietojen hyödynnettävyys

Se miten palontutkinnassa havaittuja tietoja hyödynnetään käytännössä, riippuu monista tekijöistä. Näin ollen valtakunnallisen kokonais kuvan hahmottamiseksi on syytä tarkastella palontutkinnassa kertyvän tiedon hyödynnettävyyttä eri näkökulmista. Haastateltavien mukaan palontutkintaa varten laaditun ohjeistuksen mukaisesti (tason kaksi) palontutkintaa toteutettiin tilanteissa, joissa on vakavia henkilövahinkoja tai suuria omaisuusvahinkoja. Lisäksi palontutkintaa tehdään mahdollisuuksien mukaan myös koulutuksellinen näkökulma huomioiden.

“Eli meillä on palontutkinnalle ohje tehty, että onnettomuuksissa missä menehtyy henkilö tai loukkaantuu vakavasti tai suuret onnettomuusvahingot niin tulisi tehdä se kakkostason palontutkinta. Ja toisaalla ohjeella on yrittänyt myös sen, että jos tällaisia mielenkiintoisia palontutkinnallisesti mielenkiintoisia tehtäviä tulee niin niistä myös tulisi ilmoitus sitten palontutkintatiimille.”

“Että se on semmoista, että jos siellä tehtäväpaikalla todetaan, että tämä olisi sellainen oleellinen juttu mihin pitäisi puuttua tai kouluttaa niin se on sellaista toimintaa sitten ehkä. Ja tässä varmaan nivoutuu asia siihen, että kaikki kun ollaan tässä oman toiminnan ohella ja palontutkinta on todella, todella pieni siivu sitä meidän päivittäistä tekemistä niin ei ole pystytty ehkä sitä jalostamaan niin isosti kun sitä pystyisi.”

Teemahaastatteluissa käydyistä aktiivisista keskusteluista palontutkinnassa muodostuneen tiedon hyödynnettävyyteen liittyen oli tunnistettavissa kolme laajempaa teemaa: Pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilastojärjestelmän (PRONTO) palontutkintaselosteen tietojen hyödynnettävyys, muun palontutkinnassa muodostuneen tiedon hyödynnettävyys sekä palontutkintaan liittyvän tiedon hyödynnettävyyden haasteet. Käymme seuraavissa alaluvuissa tarkemmin läpi näitä teemoja.

4.1 Palontutkintaselosteen tietojen hyödynnettävyys

Haastattelujen perusteella palontutkinnassa kertyvän tiedon kannalta PRONTO-järjestelmän palontutkintaseloste on keskeisessä asemassa. Palontutkintaselosteen hyödynnettävyyden osalta kokemukset vaihtelivat suuresti. Haastateltavien mukaan palontutkintaselosteeseen kirjatun tiedon avulla voidaan muun muassa tunnistaa palojen syttymissyitä ja palojen leviämiseen johtavia syitä.

“Jos sieltä havaitaan jotain ilmiöitä tai muita, niin meillähän se valuu ilman muuta siis tieto turvallisuusviestintään, valvontatoimintaan ja sit jos palontutkinnassa löydetään sitten taas sinne pelastustoimintaan jotain kehitysideoita, niin niitäkin käydään läpi”.

Toisaalta vastaajat kokivat rajoitteena sen, että PRONTO:n palontutkintaseloste keskittyy vain vakavien henkilövahinkojen ja palokuolemien kuvaamiseen. Siten myös sen hyödyntäminen laajemmin palontutkinnan kehittämisessä ja turvallisuuden parantamisessa koettiin vähäiseksi.

“Palontutkintaseloste PRONTOssa kulkee henkilövahingon ympärillä koko seloste.”

”Selosteen ajatus on, että se käsittelee vaan vakavia henkilövahinkoja ja oikeestaan niistäki vaan palokuolemia, että tällaseen yleiseen palontutkinnan kautta saatavaan kehitysnäkökulmaa tai turvallisuuden parantamiseen sillä PRONTO-selosteel on kyl hyvin vähän tekemistä.”

PRONTO:n palontutkintaselosteen nähdäänkin palvelevan pääsääntöisesti tilastointitarkoitusta, ja siinä roolissa sen nähdään toimivan hyvin. Tilastollista tietoa on hyödynnetty esimerkiksi ulkoisissa koulutuksissa, kuten alkusammutuskoulutusten yhteydessä. Tietoa tallennetaan ja sitä myös hyödynnetään, mutta hyödynnettävyys ei vielä ole systemaattisesti osana toiminnan kehittämistä. Kokonaisuutena tiedon hyödyntäminen ja hyödyntämiseen panostaminen on pelastuslaitoksilla kirjavaa. Pienellä osalla pelastuslaitoksia on tarkasteltu tiedon hyödyntämistä ja pyritty esimerkiksi vuositasoiseen raportointiin tai koosteiden säännöllisen välittämiseen ja niiden jakamiseen.

”Oikeestaan PRONTO:n palontutkintaseloste tai sitten ykköstason tutkinnasta tehdyt onnettomuusselosteet palvelee pelkästään tilastointitarkoitusta ja ehkä Pelastusopiston tiedonkeruutarvetta – ei oo vastaavaa hyötyä pelastuslaitoksen näkövinkkelistä.”

”Tilastollista tietoa hyödynnetään jatkuvasti...mut se et me konkreettisesti sitten tuotetaan säännöllisesti jotain tietoa tai arvioidaan jollain ryhmällä sen tiedon relevanttiutta sille omalle organisaatiolle, puhutaan nyt vaikka riskienhallinnasta tai pelastustoiminnasta, niin sitä säännöllisyyttä ei ole”.

”Siis jos puhutaan palontutkintaselosteista, PRONTO, palontutkinnassa niin se on hankalaa. Siis yksittäisessä tapauksessa ei ole mitään ongelmaa, kun ne kirjataan ne tiedot sinne. Mutta sitten se tietojen jatkokäsittelyn ongelma tulee vastaan siinä kun PRONTO:n palontutkintaseloste perustuu aika pitkälti vapaakenttiin mihin voidaan kirjoittaa.”

Haastateltavat pohtivat myös kirjatun tiedon laatua ja sen vaikutusta tiedon hyödynnettävyyteen. Lisäksi paljon arvokasta tietoa tallentuu tekstimuodossa ja tätä tietoa ei tällä hetkellä voida järkevästi hyödyntää, sillä tiedon poimiminen tekstikentistä ja syy-yhteyksien tunnistaminen on tässä vaiheessa vielä haasteellista. Kirjaamisessa on toisinaan ongelmia ja lisäksi varsinkaan kokemattomat käyttäjät eivät aina löydä tietoja. PRONTO-järjestelmän käytön koetaankin edellyttävän hyvää osaamista, etenkin tilastointi- ja poimintaominaisuuksia käytettäessä.

”PRONTO on yhtä huono kun miten huonosti sinne niitä tietoja täytetään. Että onhan siellä aika kattavasti sarakkeita, et kuinka hyvin ja tarkkaan ne arvioidaan”

”Niin se kirjataan PRONTOon vaan, että lattialämmityksen termostaatti, mutta yleensä se jää se merkki, malli, ikä ja se laitteen historia, että onko se hieman juonitellut jo aikasemmin, onko sitä pitänyt isännän kopistella jollaki pikkuvasaralla siinä, että se on saanut toimimaan ja niin edelleen. [...] Tää on semmonen kehittämisajatus, jota meillä pitäisi ihan valtakunnallisesti saada mietittyä, että tutkitaanko me oikeita paloja sitten loppujen lopuksi.”

“On just niin helppo kirjata, kun itse kirjaat sinne, mutta jos puhutaan PRONTO:n palontutkintaselosteesta niin sehän ei sovellu enää nykypäivään ei mitenkään. On todella hankala täyttää, toki se voidaan täyttää, mutta se ei palvele mitenkään meidän toimintaa pelastustoimena.”

“Tuo PRONTO-järjestelmä, että sieltä tämmöset tiedonhakeminen, koska itse tekee kuitenkin suhteellisen harvoin, niin jos sieltä lähtis hakemaan, kun aina hakee tämmösiä palontutkintaan liittyviä tietoja ja näin, niin ei se ihan simppeliä ole, kun sitä harvakseltaan tekee, elikkä tuo PRONTO-järjestelmä on ehkä vähän semmonen heikko osa myös, että kun se on kyseessä noin vanha järjestelmä ja sieltä on hieman vaikea niitä tietoja aina kaivella.”

Kaikkiaan vastaajien kokemukset PRONTO-järjestelmän palontutkintaselosteen hyödynnettävyydestä vaihtelivat suuresti. Suurimpana hyötynä nähtiin, että seloste ohjaa kirjaamaan mitattavia asioita, joita sitten voidaan raportoida tilastoina. Muutoin palontutkintaselosteen hyödynnettävyys nähtiin kuitenkin rajallisena, sillä palontutkinnassa muodostuu paljon tietoa, joita ei PRONTO:n palontutkintaselosteelle voida kirjata ja siten jatkohyödyntää. Seuraavaksi kuvaamme millaista tietoa palontutkintaselosteen lisäksi palontutkinnan yhteydessä muodostuu ja miten sitä tietoa voidaan tällä hetkellä hyödyntää.

4.2 Muun palontutkinnassa muodostuvan tiedon hyödyntäminen

PRONTO-järjestelmän palontutkintaselosteen lisäksi pelastuslaitoksilla tehdään laajempia palontutkintaraportteja sekä käydään keikkakeskustelua pelastustoiminnan kulusta. Erillisraportit voivat olla hyvinkin laajoja palontutkintoja, joissa käsitellään pelastustoiminnan lisäksi usein myös pelastustoiminnan onnettomuuden taustatekijöitä kohteen turvallisuuskulttuurista lähtien, kun taas keikkakeskustelumalli on kevyempi menetelmä pelastustoiminnan kehittämiseen (ks. esim. Lahtinen 2021). Erillisraporteissa havainnot esitellään onnettomuuksien ennaltaehkäisyn näkökulmasta ja sitä kautta voidaan tunnistaa kehittämiskohteita, joita sitten voidaan jakaa muun muassa turvallisuusviestintään ja valvontaan. Myös sisäisten tiedotteiden avulla pyritään pitämään henkilöstöä ajan tasalla ja jakamaan tietoa nousseista havainnoista. Näiden sisäisten tiedotteiden avulla voidaan vastaajien mukaan selvästi parantaa palontutkinnassa saadun tiedon jatkohyödynnettävyyttä.

“Tehdään itse semmosia selosteita, niinku tarinaa ja missä asiat otetaan huomioon ja sieltä pullahtaa sitten prosessin lopputuloksena kehittämisehdotukset. Ja näitä on nyt aika monella pelastuslaitoksella samankaltaisia, että ne tuotokset, mitkä on tehty PRONTO:n ulkopuolella”.

“Palontutkintaraporteissa on aika tavalla semmosii hyviä kyseenalaistuksia, mut ennen kaikkee siel on hyviä työturvallisuuteen liittyviä yksityiskohtia”

“Tuotetaan sisäisiä tiedotteita, et pyritään henkilöstö pitämään ajan tasalla siitä et mitä ylipäättään tapahtunu, minkä tyypisiä havainnoja sielt on noussut”

PRONTO:n ulkopuolella tehtyjen palontutkintaraporttien tallentamisen osalta yhtenäiset käytännöt usein puuttuvat. Raportteja tallennetaan eri tiedostomuodoissa, ja tallennuspaikat vaihtelevat. Toisaalta tiedon jakamisessa täytyy aina huomioida myös salassapitovelvollisuus. Tietoa voidaan kuitenkin jakaa tiedotteina eteenpäin tarpeen mukaan myös medialle, siltä osin kun tieto on julkista:

”Viestintä näistä (onnettomuuksista) aina, että meidän pitäisi pyrkiä, ettei vastaavaa tapahtuis uudestaan, sitte se siinä salassapidon rajamailla, että miten viestintä tehdään niin, ettei rikota salassapitovelvollisuutta”

”Tiedon jakamisessa sitte käytettäisiin semmosia infoja, tiedotteita, missä salassapito ei oo sit enää, niin se voi olla viranomaiskäyttöön tarkoitettu tai ihan julkista”

Joillain alueilla tapahtuu myös aktiivista yhteistyötä pelastuslaitosten välillä ja siten aktiivista tiedon jakamista ja hyödyntämistä toteutetaan myös laajemmin. Mutta tämänkin toiminnan osalta kaivataan vielä lisää systemaattisuutta, ja sinällään toimiva yhteistyö perustuu usein henkilökohtaisiin suhteisiin ja riippuu toisinaan jopa yksittäisten työntekijöiden omasta aktiivisuudesta ja sosiaalisista verkostoista.

”Että yhtenäiset käytänteet eivät ole samanlaisia tai ei ole samanlaisia yhtenäisiä käytänteitä laitosten kesken siitä kuinka tietoja käsitellään ja mikä on se oikea tapa siellä.”

”Yritettiin parantaa tiedonjakoo mielenkiintoisissa tapauksissa sellaisella lyhyemmällä todella nopeasti tehtävällä palontutkintaselosteella, mikä sitten jaettaisiin laitosten välillä, mutta sekin on kokenut taas sen inflaation”

”Meillä on valitettavasti jäänyt tällä hetkellä se siihen, että se on sen palontutkinnan arvioitavissa, että tekeekö hän tästä minkälaisia raportteja ja miten sitä jaetaan, mutta että toivomus on, että tähän saataisiin parannus

”Se on pääsääntöisesti nyt se palontutkija, joka on tehnyt sen tutkinnan, niin hän harkitsee sitte, että miten tästä tiedotetaan eteenpäin, että tässä meillä on huomattavan suuri työsarka kyllä, että me saataisiin tällainen ihan järjestelmällinen käyttö siitä, ja kenelle sitä jaetaan...”

Kaikkiaan tietoa siten kerätään runsaasti, vaikkakin tallennuksen osalta käytäntöjä on useampia. Palontutkintaa tekevät ja siinä syntyneitä tietoja käsittelevät pelastuslaitosten työntekijät joutuvat usein tekemään omia ratkaisujaan siitä, miten tietoa säilytetään ja kenelle ja missä muodossa sitä jaetaan. Nykytilannetta kuvatessaan haastateltavat nostivat esiin erinäisiä kehittämistarpeita, joita kuvataan seuraavassa alaluvussa tarkemmalla tasolla.

4.3 Tietojen hyödynnettävyydessä tunnistetut kehittämistarpeet

Haastatteluissa nousi esille hyvin erilaisia tiedon hyödynnettävyyteen liittyviä kehittämistarpeita sekä toiveita näiden ratkaisemiseksi. Haastatteluissa todettiin, että hyvää tietoa kerätään ja tallennetaan erilaisiin järjestelmiin, mutta näiden tietojen jatkohyödyntäminen ei vielä toteudu toivotulla tavalla. Ylätasolla kehittämistarpeita nähtiin tiedonhallinnassa yleisesti.

”Me tuotetaan hyvää dataa mut ei osata hyödyntää sitä”

”Tieto on kovin pirstaloitunutta ollu ja toi tiedonhallinta, niin kyllä se on ollu melkei luvattoman huonolla tasolla sillai nimenomaan sen käytettävyyden kannalta”.

”Tietyllä tavalla ollaan tiedonhallinnassa, ei ehkä ihan lapsenkengissä, mutta paremminki asiat vois hoitaa. Että tiedossa pysyis se eheys ja jäljitettävyyden ja luotettavuus sitte”

Keskusteltaessa tarkemmin mitkä ovat jatkohyödyntämistä vaikeuttavat tekijät, nousi yhdeksi tekijäksi tiedon tallentamiseen ja poimintaan liittyvät haasteet. Käytössä on useita eri tietojärjestelmiä, mutta näissä tuotettua tietoa ei pystytä toistaiseksi yhdistämään. Esimerkiksi tallennettaessa raportteja kunkin raportin laatijan omalle koneelle, on niiden jatkohyödyntäminen haasteellista ja tallentajan vastuulla. Tieto ei myöskään kulje järjestelmien välillä automaattisesti, vaan tietoa pitää osata etsiä eri järjestelmistä, jotta sitä voidaan jatkossa hyödyntää.

”Kyllähän se tuo PRONTO:n tiedonhaku tällä hetkellä niin sehän on tosi alkeellista jos miettii mitä nykyään olisi mahdollisuuksia ja tietoa sieltä kaivella tai mihin sitä voisi käyttää ja millä tavalla sitä pystyisi hyödyntämään... Eikä pelkästään palontutkinnan osalta vaan ihan ylipäänsä tilastoinnin ja tuota sen tiedon hyödyntämisen saralla.”

”Ja saattaa käydä niin, että esimerkiksi tieto kohteessa olleesta palosta ei siirry palotarkastuksen puolelle ja palotarkastajan mennessä paikalle, hänellä ei ole tietoa mahdollisesta aiemmin tapahtuneesta kiinteistöpalosta”.

”Miten just esimerkiks nää sote-puolen tiedot, niin miten ne saadaan tähän onnettomuuksien ennaltaehkäisyn kuvioon entistä paremmin mukaan.”

”Ei oo keskitettyä paikkaa, mihin palontutkintaan liittyvät dokumentit saataisiin sidottua. Eli jokaisella laitoksella on omanlaisensa järjestelmät, missä nää valokuvat ja kaikki muut asiaan liittyvät dokumentit (haastatteludokumentit tai muilta viranomaisilta tulleet dokumentit) on. Ne saattaa olla eri palontutkijoiden omalla koneella”

Palontutkinnasta kertyy arvokasta, joskin pirstaleiseksi jäävää tietoa, jota voitaisiin haastatteluiden perusteella laajemmin ja systemaattisemmin hyödyntää niin pelastustoiminnan kuin onnettomuuksien ennaltaehkäisyn kehittämisessä. Tunnistetut kehittämistarpeet liittyvät esimerkiksi työväliseisiin, koulutukseen ja toimintatapoihin. Haastatteluissa tuotiin esiin, että kirjaamisen ja tietojen operationaalisen hyödyntämisen yhteyttä tulisi korostaa pelastuslaitoksilla.

Palontutkintatiedon jatkokäsittelyn ongelmana nähdään myös se, että tietoa on vaikea saada analysoitavaan muotoon. Esimerkiksi vapaakenttiin kirjattujen tietojen vieminen Exceliin on haasteellista ja siten tiedon jatkohyödyntäminen analysoidussa muodossa on haasteellista. Toisaalta tarvitaan myös vahvempaa analytiikan osaamista ja toisaalta yhtenäisiä tietojärjestelmiä ja tietovarastoja, joiden kautta tietoa olisi laajemmin käytettävissä ja yhdistettävissä laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Tällöin kerätyn tiedon perusteella olisi paremmin havaittavissa erilaisia ilmiöitä niin palonsyiden, erilaisten riskitekijöiden ja trendien tunnistamiseksi, onnettomuuksien ehkäisemiseksi, kuin myös oman toiminnan kehittämiseksi (osaaminen, toiminta palopaikalla, johtaminen).

”Se, että saadaan jalkautettua se oppi näistä palontutkinnoista niin tuonne operatiiviselle puolelle, sitä meillä tapahtuu liian vähän, elikkä sen tiedon saaminen ja jalkauttaminen... niin sitä ku saatais parannettua, niin varmasti meillä tutkintojen taso ja laatu ja sitten myös nämä ilmoitusmenettelytkin niin paranisivat.”

”Esimerkiksi sen pelastustoiminnan kulun selvittäminen meillä on sellanen, joka on keskeneräinen tällä hetkellä, että me pystyttäis sitte kattoo meidän työvälaineitä siitä, että onko sillä pelastustoimilla ollu oikeat työvälaineet, onko sillä koulutustaso ollu oikea, onko osattu käyttää esimerkiks sen syttyneen rakennuksen palotekniikkaa, mitä siellä on jo valmiiksi, ni onko osattu hyödyntää sitä ja sitä kautta koulutusta taas henkilöstölle, että meillä on tällaista tekniikkaa siellä ja sitä tulee käyttää näissä tilanteissa ja niin edelleen, ettei missään nimessä arvostelua sille operatiiviselle puolelle, mutta semmosta toiminnan kehittämistä.”

Vahvempaa tiedonjakamista kaivataan myös laitosten välillä. Tällä hetkellä tiedon jakaminen perustuu laitoksella tunnistettuun ilmiöön, joka tuodaan yhteiseen keskusteluun Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston palontutkinnan asiantuntijaverkostossa. Viestintä kuitenkin perustuu asiantuntijaverkostossa luotuihin sähköisiin viestintäkäytäntöihin, jolloin vastuu tiedon jakamisesta jää verkoston yksittäisille jäsenillä ja riskinä on tiedon kulun hidastuminen. Jonkin laajemman aiheen ympärillä tehtyjä teematutkintoja tehdään jonkin verran, mutta niistä laajemmin opiksi ottaminen on koettu puutteelliseksi. Tämän vuoksi kaivataan myös nykyistä parempaa valtakunnallista tietojen hyödyntämistä ja hyödynnettävyyttä.

”Pelastuslaitoksena nähdään usein vaan tätä omaa pelastuslaitosta, ellei sitten joku erikseen tee jotain valtakunnallisia yhteenvetoja, että tavallaan jää semmosia ilmiöitä havaitsematta, kun jokainen pelastuslaitos tuijottaa vaan sitä omaa pientä 1/21 osaa tästä Suomesta...pitäisi olla kokonaiskuva”.

”Nämä teematutkinnat...niitä on niin hyvin harvakseltaan, se on se suunnilleen yksi vuodessa, vaikka ne on ihan aiheellisia ja tärkeitä, mut sitten niitten se lopputuloksen jalkauttaminen tuonne operatiiviselle puolelle ja varsinkin kansalaisille, niin jää kyllä hyvin, mielestäni aikalailla ohkaisiksi.”

”Valtakunnallinen hyödyntäminen toteutuu tapauskohtaisesti ja rajallisesti, ei systemaattisesti”.

Vaikka haastatteluissa toivottiin kehittyneempää analytiikkaa, valtakunnallista tietojen hyödyntämistä ja uuden tietojärjestelmän tarvetta, palautui keskustelu usein itse tiedon jalkauttamiseen. Tietojen hyödyntämisen nähtiin olevan päämotiivi siihen, minkä vuoksi panostuksia palontutkintaan ylipäätään tehtiin.

“Tullaan siihen palontutkinnan todelliseen hyötyyn, että mitä hyötyä on panostaa palontutkintaan. Miksi sitä ylipäätään tehdään niin lopulta se tiedon jatkohyödyntäminen on se pihvi. Että sillä, että me tutkitaan ja sullotaan tiedot jollekin kansiolle tai tutkintaryhmän sisälle, että vain tutkintaryhmä tietää niin eihän siinä oikeastaan mitään hyötyä kenellekään ole. Eli tutkinnan tietoja pyritään hyödyntämään niin onnettomuuksien ehkäisypalveluiden työssä eli tuottamaan tietoa valvontaan, onnettomuuksien ehkäisyyn, turvallisuusviestintään ja nyt kuten todettiin aluksi niin jatkossa myös enenevässä määrin pystyä tuottamaan tietoa pelastustoiminnan kehittämiseen sen pelastustoiminnan arvioinnin ikään kuin tuottamien tietojen kautta.”

Haastattelujemme perusteella palontutkinnassa kertyvän tiedon jatkohyödyntäminen mahdollisimman kattavasti nähdään hyvin tärkeänä ja se on myös jatkuvasti esillä koulutettujen palontutkijoiden toiminnassa. Vaikuttaa kuitenkin siltä, tiedon hyödyntämiseen liittyvät haasteet liittyvät laajemmin tiedonhallinnan käytäntöihin.

5 Palontutkinnan tiedonhallinnan käytännöt

Palontutkinta kytkeytyy pelastuslaitosten tiedonhallintaan ja siten tiedonhallinnan prosessit mahdollistavat tiedon hyödyntämisen. Tutkimushaastattelussa käytiin keskustelua siitä, miten tiedonhallinnan järjestämisen tavat, sekä tiedonhallinnan prosessit ja käytännöt näyttäytyvät kentällä erityisesti palontutkinnan näkökulmasta.

5.1 Palontutkinnan tiedonhallinnan käytännöt hyvinvointialueilla

Pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyi kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille tammikuussa 2023. Yleisesti ottaen yhteistyön pelastuslaitoksen ja hyvinvointialueen eri kehittämisestä ja tiedonhallinnasta vastaavien tahojen välillä koettiin vielä olevan alkuvaiheessa. Haastateltavien mielestä tavoitteena oli kyllä hyödyntää paremmin tietoja ja kehittää tiedolla johtamista hyvinvointialueella, mutta useinkaan merkittäviä konkreettisia toimenpiteitä ei ohjeistusta ja suunnittelua lukuun ottamatta olla vielä saavutettu. Vaikka toisinaan ilmeni näkemystä, että pelastustoimi olisi ikään kuin unohtunut hyvinvointialueiden toiminnassa, nähtiin asiassa myös monia positiivisia ulottuvuuksia tiedonhallinnan käytäntöjen näkökulmasta.

”Tässä vaiheessa ollaan vielä alkumetreillä, miten me sitä hyvinvointialueen sisäistä yhteistyötä saadaan hyödynnettyä tietojenhallinnan osalta.”

”Miten se voisiko sanoa huonolla tavalla meille näyttäytyy, niin on, että ehkä hyvinvointialue taas ei ole hoksannut, että pelastuslaitos on nyt oikeasti mukana”

”Se on aina ihan hyvä asia, että sen nää hyvinvointialueet on muutenkin tuonu myöskin tähän tietosuojaan ja muittenki asioitten tueks kyllä, että nyt on alettu tekee enemmän viel yhteistyötä ja pyritty saamaan yhteisiä käytänteit näihin toimintoihin, että se on tullu iha selkeest uutta, ja se on hyvä asia.”

” Näen sen, että me ilman muuta HVA:n yhteistyön kautta ollaan saamassa parempaa tiedollajohtamisen sisältöä, otetaan siinä pelastuslaitoksena askeleita eteenpäin, että sitä tiedon hyödynnettävyyttä saataisiin laaja-alaisesti vietyä käytäntöön. Ja näen sen erittäin positiivisena asiana, mutta tosiaan ollaan vielä alkuvaiheessa, että ei ole mitään konkreettista esittää tähän.”

Hyvinvointialueen nähtiin parhaimmillaan antavan asiantuntijatukea tiedonhallintaan, alan lainsäädännön soveltamiseen ja tietosuojaan liittyvissä asioissa. Kaikille hyvinvointialueen työntekijöille pelastuslaitoksen rooli ei myöskään ole vielä läheskään selkeä. Perustelun laatiminen muille viranomaisille pelastustoimen näkökulmasta voi siksi olla haastavaa. Pelastuslaitoksilla nähtiin, että toiminta hyvinvointialueilla palontutkinnan tiedonhallinnan kehittämiseksi on vasta alkuvaiheessa hakien yhteisiä suuntaviivoja ja kartoittaen lähtötilannetta. Myös tietojen vaihtamisen käytännöt hyvinvointialueiden sisällä on täytynt osin rakentaa uudestaan huomioiden myös sosiaali- ja terveystietojen sääntely.

”Pelastusviranomaisen oikeus saada tietoja tutkintaa varten, ni se on ihan kohtalaisen hyvällä mallilla, kun puhutaan nyt nimenomaan siihen pelastustoimelle kuuluvasta palontutkinnasta. Se että me saadaan perusteltua muulle viranomaiselle, että meillä todella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä tietoja, niin se tuottaa toisinaan tuskaa, ja esimerkiksi nyt kun mentiin hyvinvointialueisiin, ni siellä henkilöt sitten, esimerkiksi sieltä sote ensihoito- ynnä muulla sektorilla muuttuu, ni heille pitää taas uudestaan lähteä käymään sitten läpi se, että minkä vuoksi meillä on oikeus saada näitä tietoja, ja sitten taas tämä vastapuoli joutuu sitten käymään sitä omaa keskustelua, että kuka sitten niitä tietoja meille antaa.”

Vaikka yhteistyö tiedonhallinnassa on alkuvaiheessa, siinä nähdään paljon potentiaalia. Hyvinvointialueella on tärkeä rooli asiantuntijatukea tarjoavana tahona. Tietojen saamista tutkintaa varten tulisikin virtaviivaistaa. Erilaisia käytäntöjä ollaan vasta yhdistelemässä ja niiden osalta on vielä paljon opittavaa. Käytäntöjen yhteensovittamisen nähdään vievän oman aikansa, eikä kaikkea ole osattu ennalta tunnistaa. Alkuvaiheessa aikaa on kulunut paljon asioista vastaavien henkilöiden löytymiseen uudesta hyvinvointialueen organisaatiosta.

”Joo kyllä yleisesti voi sanoa, että tiedonhallintaorganisaatio ei ole ainakaan minulle näyttäytynyt kovinkaan suuressa roolissa.”

”Yritin ensinnäkin selvittää, kuka meillä vastaa hyvinvointialueilla tiedonhallinnasta, kuka on oikee asiantuntija. Muutaman eri henkilön sain kiinni, ja kyllä niillä nää pelastuslaitoksen asiat oli aika vieraita vielä. Ne puhui niin korkealentoista, ettei tavallinen palomies ymmärrä niitten puheesta mitään, että ei oo sitä kontaktipintaa vielä syntynyt tässä asiassa hyvinvointialueille kunnolla.”

”Tää pelastustoimi nyt tuli sillee, ettei täs valmistelus, en kyl ollu täs tiedonhallinnas mukaan, et sit tätä DPIA:a alettiin sitte rakentaa, saatiin siin vähä toimittajan tukea, mutta on viel sillä tavalla, et varmaan meil on paljon tehtävää täs tiedonhallinnan suhteen. Kaikki ollaan puhuttu, et meidän pitää jatkaa nyt näiden tietopyyntöasioitten ja -prosessien käsittelyl, ja sillä tavalla otetaan tätä pikkuhiljaa haltuun, tätä kokonaisuutta meillä, mut ollaan kuitenkin saatu koottuu jonkun verran tätä kokonaisuutta kuitenkin ja dokumentoituu täällä.”

Käytännön haasteina kuvataan muun muassa tiedonhallinnan ympäristöt ja niiden soveltuvuus pelastuslaitosten käyttöön. Huolta tietoturvalisesta tallennuspaikasta kuvataan myös siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon puolella on omat tietoturvaliset järjestelmänsä, samoin pelastuslaitoksella, mutta yhteiselle tiedolle on tarjolla vain yleiset tiedonhallinnan ratkaisut. Esimerkiksi yhteiskäyttöisten tietojen tallentamista Teamsiin ei pidetä luotettavana.

”Jos siel on ollu ajatus, että me pystytään jossain Teamsissa tämmösiä yhteiskäyttöisiä tiedostoja ja muita, niin se oo toimiva semmosten tietojen osalta, joita ei saa julkistaa ja sitä tietoa kuitenkin liikkuu meillä ja sen pitäisi olla kuitenkin joustavasti käytettävissä.”

”Ollaan siirretty meidän tietoaaineisto hyvin pitkälti paikasta A paikkaan B, jossa ei ole ollut välttämättä ihan samantapaisia säilytys/tallennusratkaisuja, nii se on tietysti aiheuttanut sen haasteen, on pitänyt opetella asioita uusiksi käyttövaltuuksien hallinnan, tiedontallennuksen, oikean tallennussijainnin tietämisen löytämisen ratkaisujen kehittämisen osalta.”

Toisaalta pelastuslaitoksilla on käytössä TurvallisuusVerkko (TuVe) -ympäristö, jossa tietoa voidaan jakaa muun muassa poliisilaitosten kanssa yhteisissä palontutkinnan tapauksissa. Tämä koetaan turvalliseksi tallennusympäristöksi, jonne tietoa voi tallentaa erilaisiin kansioihin. Hyvinvointialueet puolestaan toimivat omissa hyvinvointialueiden kuntajärjestelmissä, jolloin haasteita syntyy tilanteissa, joissa joudutaan TuVen kautta siirtymään hyvinvointialueiden tiedonhallintaympäristöihin ja takaisin. Myös mahdollisuutta hyvinvointialueiden omien verkkoympäristöjen käyttöön on tarjottu, mutta sen nähdään vaikeuttavan PELL 41§ mukaisen ilmoituksen tekemistä poliisille. Pelastuslaitoksilla on kuitenkin päädytty hyödyntämään TuVe-ympäristöä.

”Nyt tosiaan, ku siirryttiin tähän TuVe-ympäristöön, niin sen lomakkeitten vienti on vielä kesken, en oo itekkään vielä saanut testattua, että toimiiko se aivan virheettömästi tässä TuVe-ympäristössä, siitä tuossa yks palomestari anto hieman palautetta tähän, hän kun niitä teki, niin joutu nyt tekemään kahdella eri tietokoneella, että sai sen asianmukaisesti menemään. Et siinä meillä on vielä tällä hetkellä ainakin todennäköisesti päivitettävää. Mikä tuossa menettelyssä aiheuttaa sitä, että ei päästä prosentuaalisesti lähellekään 100 % siinä ilmoitusmenettelyssä on se, että meillä nuo PRONTO-tiedot laahaa näitten tehtävien täyttäjien osalta.”

”No poliisin kanssa on omat haasteensa yhteistyössä, ihan hyvin kun henkilöt tunnetaan poliisitutkintapuolelta ja näin niin saadaan tietoa vaihdettua. Mutta itsellä ainakin tällainen kuva on, että meidän pitää itse aina kysellä ja selvittää. Jos pyydetään voitteko laittaa jostakin tutkinnan etenemisestä tietoa niin sitä ei kyllä erikseen tule, meidän pitää omatoimisesti aina jälkikäteen poliisilta selvittää. Tämmöinen vähän haastava, miten sanoisin, onko tässä pieni muuri tietojenvaihtojen välillä. Tätä itse olen miettinyt ja kysynyt, että olisiko mahdollista kun meillä tämä TuVe-verkko pelastuslaitoksella tulee pikkuhiljaa myös käyttöön niin olisiko siinä jotakin tämmöistä yhteistyömahdollisuutta, yhteistä alustaa mihin voitaisiin tietoja jakaa ja muuta vastaavaa.”

Myös tiedon arkistointi on koettu haasteelliseksi. Käytössä ei ole samanlaisia tiedon arkistointia tukevia järjestelmiä kuin ennen hyvinvointialueiden aikaa. Haasteellisiksi on koettu myös tilanteet, joissa arkistoitavaa tietoa on tarvittu aikaisemman kaupungin/kunnan järjestelmistä. Nykyisellä tavalla toimittaessa eri organisaatiossa, tulee arkistoitua tietoa pyytää tietopyynnöllä, vaikka tieto on alun perin pelastustoiminnan tuottamaa.

”Siellä ei ole mitään arkistointijärjestelmää niinku meillä aikaisemmin oli, mihin sitte pysty ottaa periaatteessa eri järjestelmistä tietoa mitä nyt halusikin arkistoida, niin sellaista ei oo ollenkaan tällä hetkellä”

Erilaisia tiedonhallinnan näkökulmaan liittyviä hyötyjä on myös tunnistettu hyvinvointialueiden alaisuuteen siirtymisen myötä, sillä toimittaessa samassa organisaatiossa sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa, nähdään toimijoiden välisten tietojen vaihtamisen helpottuvan, esimerkiksi vakavien haattapahtumien ja palokuolemien selvittämisen yhteydessä. Joillakin alueilla tässä on jo nähty positiivista muutosta, toisilla keskusteluja tähän suuntaan on jo avattu, vaikka toimenpiteitä ei vielä ole viety konkretiaan asti. Toimimisessa osana hyvinvointialuetta nähdään myös yleisemmin mahdollisuuksia, erityisesti tiedolla johtamisen ja tietojen hyödyntämisen näkökulmasta tuoden esimerkiksi laajempaa tiedonhallinnan osaamista.

”Hyvinvointialueyhteistyön kautta ollaan saamassa parempaa tiedolla johtamisen sisältöä, otetaan siinä pelastuslaitoksena askeleita eteenpäin sitä tiedon hyödynnettävyyttä saataisiin laaja-alaisesti vietyä käytäntöön”.

”No meillä laitoksella itsellään ei ole kehittämispäällikköä tai kehittämysyksikköä, että ne palvelut, ne asiantuntijuudet meidän pitäisi saada HVA:n kehittämysyksiköltä. Ja sitten vastuualuekohtaisesti, esimerkiksi meidän tapauksessa on onnettomuuksien ehkäisy ja riskienhallinnan vastuualue niin meillä yritetään päästä kartalle Power BI:n sielunelämästä ja yritetään saada sitä, yritetään opetella sitä ja saada sitä vietyä eteenpäin... Että sellaista vankkaa osaamista, vankkaa tilastonikkarointia meillä pelastuslaitoksella ei itsellään ole tai sellaista henkilöä, joka niitä päätoimisesti pyörittäisi.”

Hyvinvointialueuudistuksen myötä palontutkinnan tiedonhallinta on vielä murroksessa. Haastatteluissa tuotiin esiin, että tiedonhallinnan kehittämisen koettiin tapahtuvan hitaasti ja muiden kuin pelastuslaitosten ehdoilla. Vaikka uudistus tarjoaa mahdollisuuksia tiedonhallinnan kehittämiseksi ja tiedolla johtamiselle, on käytännössä törmätty useisiin haasteisiin. Pelastuslaitosten toiminta hyvinvointialueilla on vasta alussa, mikä aiheuttaa viivästyksiä tiedonvaihdossa ja tiedon hyödyntämisessä. Hyvinvointialueiden näkökulmasta arkaluontoisten tietojen käsittely herätti jonkin verran huolta tietoturvasta ja tiedon suojaamisesta. Pelastuslaitoksissa ei myöskään koettu aina olevan riittävästi osaamista hyödyntää nykyaikaisia tiedonhallinnan työkaluja. Toiminnan hyvinvointialueiden puitteissa tarjoaa kuitenkin mahdollisuuden kehittää tiedonhallintaa ja hyödyntää laajempaa asiantuntemusta ja samaan organisaatioon kuuluessa tiedonvaihto eri toimijoiden välillä voi tehostua. Uudistuksen myötä on noussut tarve kehittää yhteisiä toimintamalleja, parantaa tietoturvaa ja lisätä osaamista hyvinvointialueiden sisällä. Hyvinvointialueilla on vielä paljon tehtävää pelastuslaitosten tiedonhallinnan kehittämisessä.

5.2 Palontutkinnan tiedonhallinnan käytäntöjen kehittämisen edellytykset

Palontutkinnan tiedonhallinnan käytäntöjen kehittäminen ei rajaudu pelkkiin tiedonhallinnan prosesseihin hyvinvointialueilla. Jotta rakenteisessa muodossa olevaa palontutkinnassa kerättyä tietoa voitaisiin nykyistä vahvemmin käsitellä ja käyttää, edellyttäisi se haastateltavien mukaan nykyistä paremman resursoinnin. Hyvinvointialueiden käynnistämisessä on ollut haasteita, minkä takia sosiaali- ja terveydenhuollon lisäksi myös pelastustoimi joutuu toimimaan resurssipaineessa. Haastatteluissa tuotiin esiin tiettyä turhautumista tietojen käsittelyn puutteelliseksi koettuun resurssointiin. Toisinaan nähtiin, että panostukset tietojen käsittelyyn voisivat parantaa palvelujen laatua ja näin lopulta mahdollistaa myös toiminnan tehostamisen.

”Monesti sitä voitotellaan, että ku ei palontutkintatietoo hyödynnetä, mutta ku sitä ei ymmärretä sitä kokonaisuutta, et se sitoo oikeesti sitä resurssia, tahtotilaa ja muuta, että priorisointia, että se saadaan sieltä ulos”.

”Tietoo olis ihan valtavasti hyödynnettäväksi enemmänkin, mutta työaika siihen ei ole varattu riittävästi”.

”Se helpottais myös pelastuslaitostasolla palvelutuotannon oikeeta kohdentamista riski- ja vaikuttavuusperusteisesti. Palvelujen laatu saatais paremmaksi, henkilöstön osaamista kehitettyä”

Tiedon hyödyntämiseen panostamisen nähtiin olevan avain palontutkinnan käytäntöjen kehittämiseen, mutta myös työkaluja tiedon hyödyntämiseen tulisi haastatteluiden perustella kehittää. Vahvempi resurssointi kytkeytyi tiedon saamiseen sellaiseen muotoon, että se olisi nykyistä helpommin hyödynnettävissä. Haastatteluissa tuotiin esiin, että yleisesti nykyisin käytössä olevat tieteanalytiikkatyökalut auttavat löytämään kuvioita ja yhteyksiä tiedoissa. Tieteanalytiikkatyökaluja on erilaisia ja valintaa tehtäessä tuleekin arvioida muun muassa, millaista dataa on tarkoitus analysoida ja millaista analytiikan osaamista työkalua käyttävillä on. Parhaassa tapauksessa nämä järjestelmät tukevat organisaatiota tietojohdantamisessa ja muussa päätöksenteossa. Haastateltavien mukaan tiedon analysointiin käytettävissä olevat työkalut ja resurssit ovat vielä puutteelliset. Haastatteluissa pohdittiin mihin tietojen tarkastelu pelkästään yhdellä pelastuslaitoksella ylipäättään antaa mahdollisuudet.

”Saatas mahdollisimman helposti eri tavoin siitä tietoaineistosta sitten otettua tilastoja ja tehtyä niistä johtopäätöksiä, niin se on yks semmonen, mikä varmasti on niitä tulevaisuuden kehittämiskohteita ainakin, mitä itse on tässä omassa työssä arvioinu, että helpommin pitää saada asiat irti ja helpommin raportoitavaan muotoon ja niin edelleen.”

”Ne on yksittäistapauksia, me pystytään hyödyntämään muuta kuin yksittäistapauksina niitä asioita. Me tarvittaisi, Suomikin on vielä verrattain väestöltään pieni maa niin me tarvitaan ne koko valtion tiedot ikään kuin helpommin käyttöön ja kootummin käyttöön, jotta me saataisi myös runsaammat data-aineistot ja sitä kautta saataisi joistakin kohdetyypeistä missä palaa tai sattuu onnettomuuksia harvoin niin esimerkiksi tietoa ulos mitä me voitaisiin hyödyntää.”

”Kun saadaan yks yhteinen tietojärjestelmä, jossa taustalla on se tiedonlouhintajärjestelmä ja -moottori, niin tottakai se pystyy sieltä ihmistä tehokkaammin nostamaan niitä yhteneväisii huomioita, trendejä tämmösiä näin, nostaa niit yhteismitallisesti sitten tarkasteluun...tuottaa sitä dataa sitten laitoksissa käytettäväksi, myöskin toimintasiilojen yli”.

Lopulta kyse on siitä miten yksittäistä pelastuslaitosta laajempi tietojen hyödyntäminen tulisi toteuttaa ja mikä olisi eri tahojen toimiva rooli. Haastatteluissa käytiin keskustelua valtionhallinnon roolista palontutkinnan tiedonhallinnassa. Aluehallintoviraston tekemää valvontaa pidettiin konkreettisena ja merkityksellisenä. Ongelmallisena nähtiin, ettei PRONTO-järjestelmän koettu

tukevan valvonnan edellyttämän raportoinnin toteuttamista käytännössä. Lisäksi valvontaviranomaisen tekemien tietopyyntöjen koettiin toisinaan olevan irrallisia ja johtuvan osin kansallisen tietopohjan pirstaloitumisesta. Uutta järjestelmää kehitettäessä onkin tärkeää tarkastella, miten tiedot voidaan kerätä ja tallentaa siten, että ne ovat helposti löydettävissä ja hyödynnettävissä.

Sisäministeriön (SM) rooli puolestaan koettiin hyvin etäisenä ministeriön ohjatessa pelastustoimen kehittämistä erityisesti sääntelyllä. Usein henkilökohtaiset yhteydet ministeriöön puuttuivat eikä ministeriön koettu tukevan palontutkinnan tiedonhallintaa käytännössä. Haastatteluissa toisinaan toivottiin sisäministeriön ottavan vahvemman roolin palontutkinnan tiedonhallinnan verkostojen johtamisessa, jotta palontutkinnassa syntyvää tietoa voitaisiin hyödyntää systemaattisesti pelastusalan kansallisessa kehittämisessä.

“Jää näkymättömäksi se ministeriön vaikutus palontutkintojen osalta, enemmän ehkä tuo aluehallintovirasto on siinä semmonen näkyvämpi, valvovampi taho.”

“SM:n päässä voisi olla vähän koordinoitumpi ja kokonaisvaltaisempi tällaiseen tutkimukselliseen toimintaan ja se kanssakäyminen vähän avoimempaa ja tiiviimpää ja ehkä jossain määrin aidompaa se yhteistyö.”

“Meillä sama ajatus on kyllä varmaan useammalla, ainakin meidän talossa tuosta, että nimenomaan TKI:ta ajatellaan jos mietitään palontutkintaa, meiltä puuttuu se valtakunnallinen toiminto, mikä ohjais ja koordinois palontutkintaa tai ottaisi sitä tietoa hyödynnettäväksi ja sitä kautta jalkauttaa sitä valtakunnan tasolla. Nythän kaikki kuten palontutkinta, mutta kaikki muukin kehittämistoiminta tehdään niissä omissa laitoksissa ja se on laitostasosta.”

“Moni asia varmasti olisi helpompaa kun oltaisi tietyllä tavalla yhtä taloa koko, kaikki pelastuslaitokset tavallaan niin ei tarvitsisi sitä polkupyörää keksiä 21 kertaa uudestaan. Että sehän tällä alalla on vähän aina, että on tietynlaiset SM:n ohjeet miten jotkut asiat pitää hoitaa. Mutta kun kaikki kuitenkin päättää vähän itse mitä ne tekee niin olisi helpompaa ja monen ohjeistuksen ja tällöisten kanssa kun oltaisi valtiolla.”

“Paljon enempi saataisi resurssia muuhun käyttöön. Ilmiöt on varmasti hyvin samanlaisia ympäri Suomea. Toki alueellisia ja muita eroja on, mutta nämä peruskuviot niin pystyttäisi tehostetummin hoitamaan asioita.”

Toisinaan haastatteluissa haaveiltiin toimivista yhteistyöalustoista, jotka helpottaisivat palontutkijoiden, pelastusviranomaisten ja muiden tahojen välistä yhteistyötä ja tietojen hyödyntämistä. Saimme aiheesta sähköpostitse lisäkommenteja tietojen analysointia työkseen tekemiltä analyytikoilta. He nostivat esiin sen, että palontutkinnan tietojen analysoinnin kannalta erityisesti tietojen yhteiskäyttöisyys on tärkeää. Avoimet rajapinnat ja standardoidut tiedonmuodot helpottaisivat tietojen vaihtoa eri järjestelmien välillä. Tämä olisi tärkeää myös, jotta tietoja voisi hyödyntää reaaliaikaisesti. Haastateltavat toivat esiin, että kansallinen taso voisi ollaärkevä tarkastelukulma pelastustoimen tietojärjestelmien kehittämisessä. Yhtenäiset ratkaisut saattaisivat helpottaa tiedon jakamista ja yhteistyötä eri alueiden välillä. Toisinaan ministeriöltä kaivattiin

haastatteluissa näkyvämpää roolia erityisesti tietojen hyödyntämisen osalta. Valtion tasolta toivottiinkin enemmän yhteistyötä erityisesti palontutkinnassa syntyneiden tietojen käytön hyödyntämiseen. Vaikka kysymys eri hallinnollisten tasojen roolista on oleellinen, haastatteluissa keskustelu yleensä palautui toimintatapojen ja asenteiden muutokseen tiedon hyödyntämisen suhteen. Toimintatapojen yhteensovittamista pidettiin tärkeänä. Haastatteluissa tuotiin esiin, että muuttaakseen omaa toimintatapaansa kaikkien asianosaisten tulisi ymmärtää uusien ratkaisujen hyödyt. Tulkintamme mukaan myös pelastuslaitosten toimintakulttuurissa saattaa olla kehitettävää liittyen esimerkiksi työn tuloksellisuuden arviointiin.

“Yksi sellainen asia varmasti pelastuslaitoksella mikä koetaan vielä sellaiseksi möröksi [on] oman toiminnan arviointi. Niin tämä pitäisi ymmärtää tämän palontutkintaselosteen osalta, että mikäli siellä joku asia meni niin sanotusti vihkoon tai ei mennyt hyvin niin tästä pitäisi ottaa opiksi, että ei lähdetä sillä etsimään syyllisiä vaan kehitetään sitä omaa toimintaa sen jälkeen. Että se monesti on, että muurahaispesään sohaset jos menet pelastustoimintaa arvioimaan, pitäisi ymmärtää tällöisenä kehitystyökaluna mitä tässä palontutkinnassa tutkitaan esimerkiksi pelastustoiminnan kulun osalta. Ja toisaalta sitten se tiedonjako, että miten saataisi poikkihallinnollisesti koko organisaation kesken niin sinne pelastustoimintaan, onnettomuuksien ehkäisyyn kuin mahdollisesti turvallisuusviestintään tätä tietoa välitettyä.”

“Niin kyllä se ehkä tuommoisen kollegan työn, tällöinen läpi perkaaminen niin se, ehkä se kynnyks on hieman korkea, elikkä ei välttämättä oteta sieltä semmosia kipupisteitä, tai jos siinä havaitaan jotain puutteita, niin niitten esiin nostaminen saattaa olla vähän hankalaa ja ei välttämättä tuoda semmosia asioita esille, jos siellä havaitaan tosiaan siinä operatiivisessa johtamisessa tapahtuneita puutteita, tai jotain poikkeuksia, niin saattaa olla, että ne ehkä hieman sivuutetaan, tai niitä ei tarkastella, eikä niin laajasti, kuin pitäisi.”

Palontutkinnan lainsäädäntöön kirjatun laajemman määritelmän mukaan palontutkinnassa tavoitteena ei ole pelkästään onnettomuuden teknisen "syyn" eli siihen johtaneiden tekijöiden selvittäminen, vaan myös vastaavien onnettomuuksien ehkäisy ja vahinkojen rajoittaminen sekä pelastustoiminnan ja toimintavalmiuksien kehittäminen. Vaikka suurimmat haasteet liittyvät tietojen kirjaamiseen, toimiviin työkaluihin ja systemaattisempaan tiedon analysointiin, pelastustoimen tietopohjaisen toiminnan kehittäminen vaatii myös toimintakulttuuriin kehittämistä erityisesti onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja pelastustoimen kehittämiseksi. Tämän hankkeen toimeksiantoon ei kuulunut pelastustoimen tiedonhallinnan kypsyystason arviointi. Erilaisia kypsyysmalleja on kuitenkin kehitelty tarkastelemaan tiedon käsittelyn, hallinnon ja johtamisen kypsyysasteita organisaatioissa ja niiden eri ulottuvuuksiin (ks. Jääskeläinen ym. 2022). Erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa on myös sovellettu tiedonhallinnan kokonaisarkkitehtuurin kypsyysarvioinnin lähestymistapoja (Vuokko ym. 2022). Tutkimustuloksemme antavat viitteitä siitä, että palontutkintaan liittyvän tiedonhallinnan kokonaisarkkitehtuurin toimijoiden roolien ja kyvykkyyksien kuvaus sekä keskinäisen vuorovaikutuksen lähtökohdat vaativat selkeyttämistä.

6 Yhteenveto

Tässä raportissa olemme tahtoneet nostaa keskiöön palontutkinnan ja siinä syntyvän tiedon antaen äänen palontutkintaa tekeville ja palontutkinnasta syntyvää tietoa käsitteleville ammattilaisille. Palontutkinnan tehtävänä on tuottaa tietoa niin valistus- ja neuvontatyöhön sekä valvonnan ja kehittämisen tueksi, kuin yleisemmin tilastoaineistona pelastustoimen ja paloturvallisuuden kehittämiseksi sekä toteutettujen toimien vaikutusten arvioimiseksi (HE 257/2010 vp, s. 58). Tietotematiikan tärkeys on nähdäksemme tunnustettu ja pelastustoimen tietotarpeiden määrittämistä on tehty useissa aikaisemmissa hankkeissa, joissa on tutkittu muun muassa pelastustoiminnan tietoperustaa ja tiedon hyödynnettävyyttä (Etelälahti 2022), sekä pelastustoiminnan johtamista ja arviointia tukevia mittareita (Molarius ym., 2016; Huuskonen, 2017; Naumanen ym., 2019). Tutkimuksissa on kerätty tietoa myös palopaikkaa koskevasta dokumentaatiosta (Kangas, 2023), palontutkinnassa tuotetun tiedon hyödyntämisestä (Koivisto, 2022) sekä tiedolla johtamisesta (Järvensivu, 2023). Jatkokehitykseen nostettiin näissä tutkimuksissa erityisesti tietojärjestelmien kehitys (Etelälahti, 2022; Järvensivu, 2023), valtakunnallisen vertailu- ja tutkimustiedon lisääminen (Etelälahti 2022; Molarius ym., 2016), tiedon käytettävyyden arvioiminen (Etelälahti, 2022); tiedonhallintaan käytettävissä olevien henkilöstöressurssien lisääminen (Järvensivu, 2023) sekä palontutkintatiedon aktiivinen hyödyntäminen (Koivisto, 2022). Haastatteluaineistomme perusteella kyseisissä hankkeissa tehty kehitystyö on kuitenkin jäänyt suhteellisen irralliseksi, eikä kehitystyön tuloksia useinkaan tunnisteta käytännön tasolla. Tämä saattaa osin johtua yleisestä vaikeudesta hyödyntää projektitoiminnassa kertynyttä tietoa (Rantala ja Sulkunen 2006). Tiedonhallinta ja sen toimintaympäristö kuitenkin kehittyi jatkuvasti eri toimijoiden tarpeiden, yhteiskunnallisen muutoksen sekä teknologian kehityksen mukana. Näin ollen myös kehittämistyön on oltava jatkuvaa ja perustoimintaan sidottua, eikä sitä voi ulkoistaa erilaisiin sinänsä hyödyllisiin kehittämishankkeisiin.

6.1 Johtopäätökset

Tulostemme mukaan tiedonhallinta on tärkeää huomioida palontutkinnassa, sillä tavoitteena on tutkinnassa kerätyn tiedon avulla ehkäistä vastaavia onnettomuuksia, rajata mahdollisia vahinkoja, sekä yleisesti kehittää pelastustoimintaa ja toimintavalmiuksia. Tämä tapahtuu keräämällä, tallentamalla, analysoimalla sekä raportoimalla ja jakamalla tietoa palopaikasta, palon syttymissyistä, vahingon laajuudesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä sekä pelastustoiminnan kulusta ja eri tahojen yhteistyöstä. Tehokas tiedonhallinta auttaa paitsi ymmärtämään palon syttymissyitä, myös laajemmin asiaan vaikuttavista erinäisistä ulottuvuuksista ja prosesseista. (ks. Rautasuo, 2014.) Haasteet tämän laajemman palontutkinnan määritelmän toteutumisessa ja sitä tukevassa tiedonhallinnassa toisinaan turhauttavat haastateltuja palontutkijoita.

Tiedonhallinnassa erilaiset tietojärjestelmät parhaimmillaan auttavat keräämään ja analysoimaan suuria tietomääriä ja löytämään yhteyksiä. Toimivat tiedonhallintajärjestelmät myös helpottavat tiedon jakamista, pelastusviranomaisten ja muiden tahojen välistä yhteistyötä sekä auttavat tulosten hyödyntämisessä. Pirstaloitunutta tietoa on kuitenkin hankala hallita ja analysoida. Tiedot voivat olla eri lähteistä ja eri muodoissa, mikä voi vaikeuttaa niiden yhdistämistä ja analysointia. Myös

tietoturvakysymykset ovat oleellisia, sillä palontutkinnassa kerätään usein arkaluontoisia tietoja, mikä on otettava huomioon tietojen käsittelyssä.

Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että palontutkinnassa tarvittavan tiedon moninaisuutta ja kontekstuaalisuutta ei yleisesti hahmoteta. Haastatteluissa tuotiin esiin, että itse viranomaisyhteistyö toimii palontutkinnan osalta verraten sujuvasti ja sitä tukevat toimivat paikallistason käytännöt sekä yhteisten tavoitteiden tunnistaminen. Viranomaisyhteistyön vaade lisää kuitenkin tiedonhallinnan kompleksisuutta, sillä palontutkintaa tehdään hyvin erilaisissa kohteissa ja yhteistyössä laajojen verkostojen kanssa. ei vaikuta olevan tarpeeksi kehittynyttä.

Vaikka palontutkinnan tietoja hyödynnetään pelastuslaitoksilla jatkuvasti, on tieto hajanaista ja vaikeasti yhteen koostettavissa laajempaa jatkohyödyntämistä varten. Tietoa hyödynnetään pääsääntöisesti paikallisesti, toimintatavat tiedon hyödyntämiseksi ovat usein vakiintumattomia ja toisinaan tieto jää pienen palontutkijoiden piirin sisälle. Tiedon jakaminen laajemmin sekä sen aktiivisempi hyödyntäminen johtamisessa sekä toiminnan kehittämisessä edellyttää monien tekijöiden huomioimista. Useat haastateltavat toivoivat vahvempaa ja keskitetympin toteutettua tietojen analysointia ja tietojen jalkauttamista esimerkiksi pelastuslaitosten operationaaliseen johtamiseen. Siirtymä erilaisiin kompleksisiin, usein verkostomaisiin ja moniammatillisiin sekä organisaatorajat ylittäviin hallinnon ja palveluntuotannon tapoihin on haastanut perinteisen tiedonhallinnan. Palontutkinnan kannalta erityisesti tiettyihin kohdennettuihin tarpeisiin kehitetyt tiedonhallinnan ratkaisut koetaan toisinaan rajallisiksi.

Asiaa hankaloittaa myös se, etteivät hyvinvointialueiden myötä kaikki tiedon käsittelyyn ja tiedonhallinnan kehittämiseen liittyvät vastuut ole vielä täysin selkeitä kaikilla hyvinvointialueilla. Tilanteen oletettiin kuitenkin olevan hitaasti korjaantumassa. Resurssipulan ja hyvinvointialueiden järjestäytymisvaiheen lisäksi kyse on tulkintamme mukaan myös pelastusalan tiedonhallinnan kypsyystasosta ja pelastuslaitosten toimintakulttuurista, jotka eivät vielä tue parhaalla mahdollisella tavalla tiedon hyödyntämistä toiminnan kehittämisessä. Ohjeistuksen osalta tietojen luovuttamiseen liittyviin käytäntöjen ohjeistuksiin kaivattiin selkeyttä. Kirjaamisessa on toisinaan ongelmia, samoin tietojen hakemisessa, sillä varsinkaan kokemattomat käyttäjät eivät aina löydä tietoja. Myös kirjatun tiedon laadussa koetaan olevan liian paljon variaatiota. Käytettäviä tietojärjestelmiä pidetään ominaisuuksiltaan ja käytettävyydeltään vanhanaikaisena, eikä järjestelmien koettu useinkaan palvelevan pelastustoimen tiedonhallinnan tarpeita. Hyvinvointialueiden rooli ei ole vielä vakiintunut pelastustoimen tiedonhallinnan osalta, mikä näkyy palontutkinnan tiedonhallinnan järjestämisessä ja erityisesti vaikeutena hyödyntää tietoja systemaattisesti toiminnan kehittämistä tukemaan.

Tuloksemme ovat saman suuntaisia sääntelyä käsitelleen hankkeen ensimmäisen osaraportin tuloksien kanssa. Ensimmäisen osaraportin mukaan voimassa oleva lainsäädäntö ei tue tietojen tehokasta ja johdonmukaista hyödyntämistä. Kuten Tiura-Virta ja Voutilainen (2024, s. 58) tiivistävät, ”palontutkinnan tiedonhallinnan sääntelyssä on kysymys siitä, että samoihin tietoaisteistoihin kohdistuvat eri vastuut ovat toistensa kanssa eri tavoin päällekkäisiä ja toisiinsa sotkeutuvia, eikä niitä pystytä kohdistamaan viranomaisille voimassa olevan lainsäädännön tarkoittamalla tavalla.” Voidaan näin ollen todeta, että ongelmat lainsäädännössä ilmenevät myös kentällä tarkasteltaessa palontutkinnan tiedonhallinnan kysymyksiä. Ensimmäisessä osaraportissa tehtiin suosituksia sääntelyn kehittämiseksi. Viisaamman sääntelyn lisäksi tiedonhallinnan kehittäminen edellyttää myös muita toimenpiteitä, joita esitämme seuraavaksi. Tärkeää olisi luoda tahtotilaa palontutkinnassa syntyvän tiedon laajemmalle ja systemaattisemmalle hyödyntämiselle.

6.2 Suositukset

Analyysin ja johtopäätösten perusteella esitämme seuraavat suositukset:

- 1.) Palontutkinnan verkostomainen toimintaympäristö on tunnistettava tiedonhallinnan ja sen ohjeistuksen kehittämisessä, sillä verkostomainen toimintaympäristö asettaa haasteita tiedonhallinnalle. Suosittelemme, että eri palontutkinnan sidosryhmiä on sitoutettava laajemmin tiedonhallintaan ja sen kehittämiseen.
- 2.) Palontutkinnan tietotarpeita on tunnistettava paremmin hyvinvointialueella. Palontutkinnan tietotarpeiden tunnistaminen ja pelastusalan tiedonhallinnan kehittäminen ovat tärkeitä asioita, joihin hyvinvointialueilla tulisi kiinnittää huomiota, jos halutaan hyödyntää lakisääteisessä palontutkinnassa tuotettua tietoa toiminnan kehittämiseen ja onnettomuuksien ehkäisyyn. Suosittelemme, että pelastuslaitokset integroidaan syvemmin hyvinvointialueiden tietojohdantamiseen.
- 3.) Pelastusalan tiedonhallinnan kehittämishankkeiden tulokset pitäisi jalkauttaa käytännön toimintaan. On tärkeää tunnistaa syyt, miksi aikaisempien hankkeiden tuloksia ei ole saatu laajasti jalkautettua, ja oppia niistä. Tarvitaan myös systemaattisempaa kehittämistoimintaa mihin erilaisilla hankkeilla pystytään vastaamaan. Suosittelemme, että pelastusalan tiedonhallinnan kehittämishankkeet kytketään tiiviimmin osaksi systemaattista pelastuslaitosten tietotematikan kehittämistä, jossa tiedonhallinnan kypsyysastetta arvioidaan.
- 4.) Palontutkinnan tiedonhallintaan tulisi luoda tiedon jakamisen yhtenäiset käytännöt. Tiedon jakamisen yhtenäiset käytännöt auttavat suorittamaan palontutkintaa tehokkaasti, luotettavasti ja oikeudellisesti kestäväällä tavalla. Vaikka yhteisten käytäntöjen puuttuminen mahdollistaa joustavuutta, suosittelemme, että yhteisiä käytäntöjä rakenteiseen kirjaamiseen, tiedon tallentamiseen ja tiedon jatkohyödyntämiseen kehitetään palvelemaan esim. varautumista, pelastustoiminnan kehittämistä, onnettomuuksien ennaltaehkäisyä ja viestintää.
- 5.) Palontutkinnassa saadun tiedon jatkohyödyntämistä pelastustoiminnan kehittämisessä ja johtamisessa tulisi kehittää. Palontutkinnassa syntyneen tiedon hyödyntäminen systemaattisesti johtamisessa ja toiminnan jatkuvassa kehittämisessä tulisi nähdä investointina, joka maksaa itsensä takaisin. Suosittelemme, että pelastusalalla satsataan johtamista tukeviin analytiikkatyökaluihin sekä toimintakulttuurin kehittämiseen.
- 6.) Palontutkinnan tietojen hyödyntämistä valtionohjauksessa tulisi kehittää. Palontutkinnassa saatu tieto tarjoaa mahdollisuuden parantaa pelastuspalveluiden vaikuttavuutta ja tehokkuutta. Suosittelemme, että luodaan tietopohja ja systemaattiset käytännöt palontutkinnan tietojen hyödyntämiseksi valtionohjauksessa. Palontutkinnassa syntyvän tietopohjan kansallista merkitystä tulisi korostaa ja valtionohjaus voisi myös nykyistä voimakkaammin kannustaa hyödyntämään palontutkinnassa syntyvää tietoa.

Seuraavaan taulukkoon (ks. Taulukko 2.) on koottu keskeisimmät kehittämistarpeet.

Taulukko 2. Aineistosta tunnistetut kehittämistarpeet ja suositukset niitä koskevan palontutkinnan tiedonhallinnan kehittämiseksi

Tunnistettu kehittämistarve	Suositus tiedonhallinnan kehittämiseksi
Palontutkinnan verkostomainen toimintaympäristö tunnistettava tiedonhallinnan ja sen ohjeistuksen kehittämisessä	Eri palontutkinnan sidosryhmiä on sitoutettava laajemmin tiedonhallintaan ja sen kehittämiseen
Palontutkinnan tietotarpeita ei tunnisteta hyvinvointialueella	Pelastuslaitokset pitäisi syvemmin integroida hyvinvointialueiden tietojohdantamiseen
Pelastusalan tiedonhallinnan aikaisempien kehittämishankkeiden tulokset eivät juuri ole jalkautuneet käytännön toimintaan	Pelastusalan tiedonhallinnan kehittämishankkeet on kytkettävä tiiviimmin osaksi systemaattista pelastuslaitosten tietotematiikan kehittämistä, jossa tiedonhallinnan kypsyyssastetta arvioidaan
Tiedon jakamisen yhtenäiset käytännöt puuttuvat palontutkinnan tiedonhallinnassa	Kehitetään yhtenäisiä käytäntöjä rakenteiseen kirjaamiseen, tiedon tallentamiseen ja tiedon jatkohyödyntämiseen monipuolisesti
Palontutkinnassa saadun tiedon jatkohyödyntäminen pelastustoiminnan kehittämisessä ja johtamisessa on puutteellista	Pelastusalalla satsattava johtamista tukeviin analytiikkatyökaluihin sekä toimintakulttuurin kehittämiseen
Palontutkinnan tietojen puutteellinen hyödyntäminen valtionohjauksessa	Luodaan tietopohja ja systemaattiset käytännöt palontutkinnan tietojen hyödyntämiseksi valtionohjauksessa

On syytä huomioida, että tekemämme suositukset pohjautuvat haastatteluihin ja niiden pohjalta tehtyyn analyysiin. Näin ollen kehittämistarpeet perustuvat pääosin pelastuslaitosten palontutkinnan näkökulmiin. Kehittämiskohteiden tärkeysjärjestys myös vaihtelee eri pelastuslaitoksilla. Tutkimuksessa on noudatettu hyvää tieteellistä tutkimuskäytäntöä. Tämän vuoksi emme ole voineet tehdä pelastuslaitoskohtaista vertailevaa analyysiä tiedonhallinnasta, vaikka se olisikin epäilemättä ollut kiinnostavaa. Raporttimme ei myöskään ole arviointitutkimus. Vaikka tulkitsemme erityisesti pelastuslaitosten kulttuuriin liittyvien tekijöiden osin selittävän tutkimustuloksia, tarvitaan aiheesta jatkotutkimusta erityisesti seuraavista aiheista:

- Organisaatiokulttuuriset tekijät pelastusalan tiedonhallinnassa ja tiedon hyödyntämisessä
- Palontutkinnassa kerätyn tiedon liikkuminen ja analysointi hyvinvointialueiden kontekstissa
- Pelastusalan tiedonhallinnan kypsyyssastan arviointi

Kokonaiskuvan saamiseksi myös muiden tärkeiden sidosryhmien näkökulma tulisi jatkossa paremmin huomioida. Tutkimuksessa on myös kysymyksenasettelun vuoksi käsitelty vain palontutkinnan tietovarantoa. Esitettyjä suosituksia voidaan monin osin soveltaa kuitenkin myös muuhun pelastustoimen tiedonhallintaan.

Lähteet

Braun, V., & Clarke, V. 2006. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77–101.

Guest, G., MacQueen, K.M., & Namey, E.E. 2012. *Applied Thematic Analysis*. Sage publications.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2022. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.

Etelälahti, T. 2022. Pelastustoimen tietoperustan päivittäminen ja uudistaminen. Sisäministeriön julkaisuja 2022:7.

HE 257/2010 vp Hallituksen esitys eduskunnalle pelastuslaiksi ja laiksi meripelastuslain 23 §:n muuttamisesta.

HE 284/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Hislop, D., Bosua, R., & Helms, R. 2018. *Knowledge Management in Organizations: A Critical Introduction* (neljäs painos). Oxford University Press.

Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus Helsinki University Press.

Huuskonen, H. 2017. Pelastustoimen indikaattorit -hanke. Loppuraportti.

Järvensivu, N. 2023. Pelastustoimen tietojohdamisen nykytila. Kartoittava tutkimus pelastuslaitosten tiedolla johtamisesta ja tiedonhallinnasta. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, Johtamisen ja talouden tiedekunta.

Jääskeläinen, A., Sillanpää, V., Helander, N., Leskelä, R.-L., Haavisto, I., Laasonen, V. & Torkki, P. 2022. Designing a maturity model for analyzing information and knowledge management in the public sector. *VINE Journal of Information and Knowledge Management Systems*, 52(1), 120–140.

Kangas, J. 2023. Ensivaiheen dokumentointi palopaikoilla. Pelastuslaitosten nykytilanne, haasteet ja kehitysehdotukset. Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyö / AMK. 2/2023.

Kitchin, R. 2021. *Data Lives: How Data Are Made and Shape Our World*. Bristol University Press.

Koivisto, N. 2022. Pelastuslaitosten tuottaman palontutkintatiedon hyödyntäminen. Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyö / AMK 5/2022.

Laihonen, H., Hannula, M., Helander, N., Ilvonen, I., Jussila, J., Kukko, M., Kärkkäinen, H., Lönnqvist, A., Myllärniemi, J., Pekkola, S., Virtanen, P., Vuori, V. & Yliniemi, T. 2013. *Tietojohtaminen*. Tampereen teknillinen yliopisto, Tiedonhallinnan ja logistiikan laitos. Tampere.

Lahtinen, J. 2021. Onnettomuuksista oppimisen -prosessin kehittäminen Päijät-Hämeen pelastuslaitokselle. LAB-ammattikorkeakoulun opinnäytetyö.

Mayer-Schönberger, V., & Cukier, K. 2013. *Big Data: A Revolution That Will Transform How We Live, Work, and Think*. Houghton Mifflin Harcourt.

Molarius, R., Korhonen, T. & Toivonen, S. 2016. Pelastustoimen mittarit. Katsaus kansainvälisiin mittareihin. Sisäministeriön julkaisuja 2016:2.

Naumanen, P., Ketola, J., Puustinen, A., Tervo, V.-P., Virtanen, T. & Kokki, E. 2019. Malli pelastustoimen mittaristoksi.

Rantala, K. & Sulkunen, P. (toim.) 2006. *Projektiyhdistyksen kääntöpuolia*. Gaudeamus Kirja. Tammer-Paino, Tampere

Rautasuo, J. 2014. *Pelastuslaitosten palontutkinnan käsikirja*. Kuntaliitto.

Ryan, G. W., & Bernard, H. R. 2003. *Techniques to Identify Themes in Qualitative data*. Sage publications.

Tiura-Virta, H. & Voutilainen T. 2024. Palontutkinnan tiedonhallinnan sääntely. Palontutkinnan tietovarantohankkeen osaraportti. Pelastusopiston julkaisu B-sarja: Tutkimusraportit 3/2024. [http://info.smedu.fi/kirjasto/sarja_B/B3_2024.pdf]

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (uudistettu laitos). Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vuokko, R., Huovila, M., Pentikäinen, M., Mykkänen, J., Siira, T., & Jalonen, M. 2022. Sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisarkkitehtuuri: tiedonhallinnan yhteiset periaatteet ja kuvaukset. Sosiaali- ja terveysministeriö 5/2022.

Liitteet

Liite 1. Palontutkinnan tietovarantohankkeen infograafi

Palontutkinnan tietovarantohanke – Suositukset palontutkintatiedon hyödyntämisen kehittämiseksi

Tavoitteet

- Lisätä ymmärrystä palontutkinnan tiedonhallinnasta, sen vastuista ja sitä koskevan sääntelyn nykytilasta
- Antaa kehittämis ehdotuksia, jotta palontutkintatiedon hyödyntäminen olisi tulevaisuudessa tehokkaampaa

Mihin tarpeeseen tämä vastaa? Työtä tehdään

- Palontutkinnan ja pelastuslaitosten tiedonhallinnan ja sen sääntelyn kehittämiseksi
- Antamaan arvo lakisääteisessä palontutkinnassa syntyvälle tiedolle
- Jos mitään ei tehdä, palontutkinnassa tuotettu tieto on jatkossakin hajanaista ja vaikeasti hyödynnettävissä toiminnan kehittämisessä ja onnettomuuksien ehkäisemisessä

Keskeiset tulokset

- Voimassa oleva lainsäädäntö ei tue tietojohdoista toimintaa ja palontutkintatiedon hyödyntämistä kansallisella tasolla.
- Palontutkinnassa tarvittavan tiedon moninaisuutta ja kontekstuaalisuutta ei yleisesti hahmoteta.
- Palontutkintaan kytkeytyy laajoja verkostoja, tieto on hajanaista ja vaikeasti yhteen koostettavissa laajempaa jatko-hyödyntämistä varten.
- Tiedon aktiivisempi hyödyntäminen johtamisessa sekä toiminnan kehittämisessä edellyttäisi parempaa resursointia sekä toimintakulttuurin muutosta.

Kohderyhmät

- Pelastusalan ja hyvinvointialueiden johto
- Palontutkijat ja palontutkinnassa tuotetun tiedon hyödyntäjät
- Palontutkinnan sidosryhmät

Mitä on tapahduttava?

- Tiedonhallinnan lainsäädännön on mahdollistettava tietojohtoinen toiminta
- Muutos vaatii sekä tietoon liittyvien prosessien ja että järjestelmien kehittämistä
- Tarvitaan toimintakulttuurin muutosta, jotta tiedon avulla voidaan kehittää toimintaa

Mitä opimme?

- Palontutkinnassa tuotetun tiedon hyödyntämisessä on vielä paljon mahdollisuuksia.
- Ongelmat tiedon hyödyntämisessä liittyvät olennaisesti lainsäädäntöön, sillä samoihin tietoaisteistoihin kohdistuvat eri vastuut ovat toistensa kanssa eri tavoin päällekkäisiä ja toisiinsa sotkeutuvia.

Suosituksset sääntelyn kehittämiseksi (Osaraportti I)

Laissa tulisi säätää palontutkinnan tietovarannon yhteisrekisterinpidosta hyvinvointialueen pelastustoimen järjestämisestä vastaavan viranomaisen ja tietojärjestelmästä keskitetysti vastaavan viranomaisen välillä. Tällöin lailla tuettaisiin ja mahdollistettaisiin tietojen yhdenmukaista käsittelyä ja tietojohdoista toimintaa.

Valtion viranomaisen tulisi toimia kaikkien palontutkinnan tietovarantojen yhteisrekisterinpitäjänä. Lailla tulisi säätää viranomaisten vastuunjako yhteisrekisterinpitäjänä ja tiedonhallinnan vastuiden osalta.

Palontutkinnassa tarvittavien arkaluonteisten tietojen käsittelyn sääntelyn tulee vastata valtiotäytäntöisiä vaatimuksia täsmällisyydestä, tarkkarajaisuudesta ja välttämättömyydestä.

Suosituksset tiedonhallinnan kehittämiseksi (Osaraportti II)

Tunnistettu kehittämistarve

Suositus tiedonhallinnan kehittämiseksi

Palontutkinnan verkostomainen toimintaympäristö tunnistettava tiedonhallinnan ja sen ohjeistuksen kehittämisessä.

Eri palontutkinnan sidosryhmiä on sitoutettava laajemmin tiedonhallintaan ja sen kehittämiseen.

Palontutkinnan tietotarpeita ei tunnisteta hyvinvointialueella.

Pelastuslaitokset pitäisi syvemmin integroida hyvinvointialueiden tietojohdantamiseen.

Pelastusalan tiedonhallinnan aikaisempien kehittämishankkeiden tulokset eivät juuri ole jalkautuneet käytännön toimintaan.

Pelastusalan tiedonhallinnan kehittämishankkeet on kytkettävä tiiviimmin osaksi systemaattista pelastuslaitosten tietotematikan kehittämistä, jossa tiedonhallinnan maturiteettia arvioidaan.

Tiedon jakamisen yhtenäiset käytännöt puuttuvat palontutkinnan tiedonhallinnassa.

Kehitetään yhtenäisiä käytäntöjä rakenteiseen kirjaamiseen, tiedon tallentamiseen ja tiedon jatko-hyödyntämiseen monipuolisesti.

Palontutkinnassa saadun tiedon jatko-hyödyntäminen pelastustoiminnan kehittämisessä ja johtamisessa on puutteellista.

Pelastusalalla satsattava johtamista tukeviin analytiikkatyökaluihin sekä toimintakulttuurin kehittämiseen.

Palontutkinnan tietojen puutteellinen hyödyntäminen valtioneuhjauksessa.

Luodaan tietopohja ja systemaattiset käytännöt palontutkinnan tietojen hyödyntämiseksi valtioneuhjauksessa.

PELASTUSOPISTO

ISBN 978-952-7217-86-3 (pdf)

ISSN 2342-9313 (pdf)

B-sarja: Tutkimusraportti 4/2024